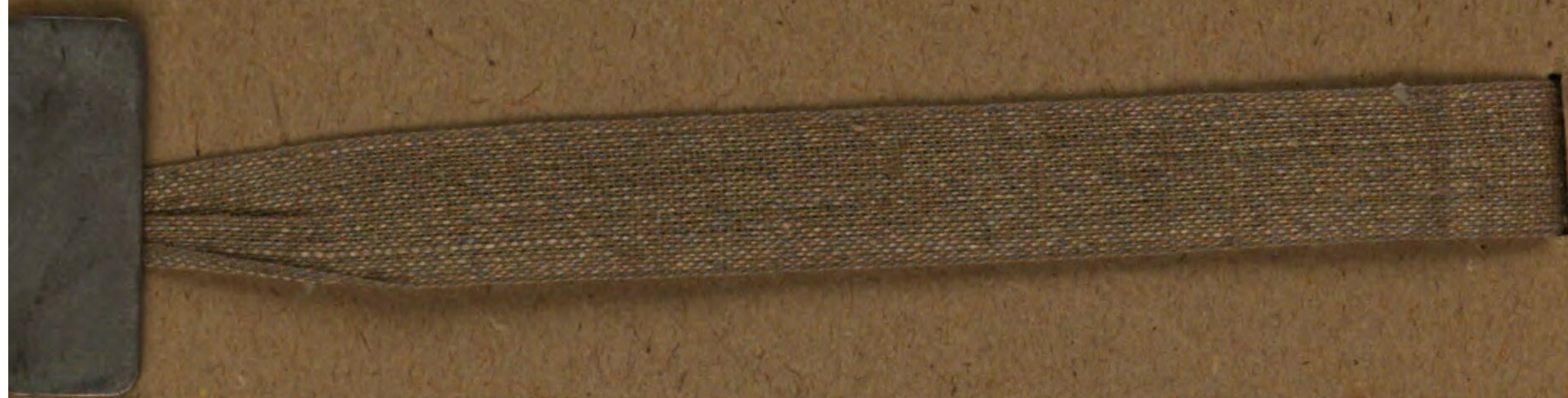
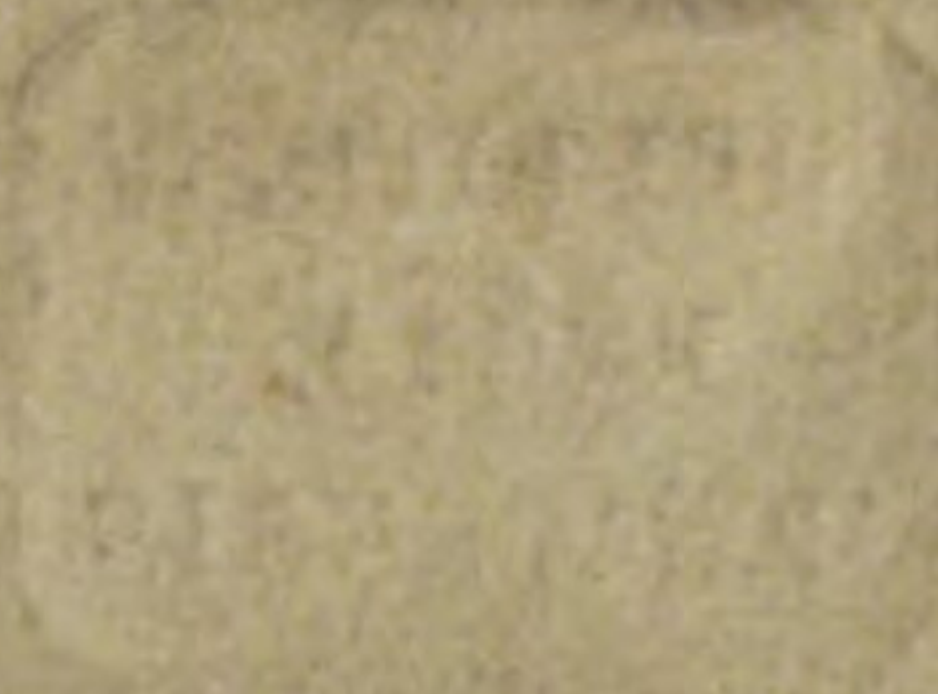

4° A. Lat. a. 77

Eigentum
d. Bayer. Staatsbibliothek
München
(Bitte zurücksenden!)

Lat. 40
A. Lat. a.
77

~~Diff. 3628. (16.)~~

4° A. lat. a. 77.

(Claudian)

Walch

UBERIORIS COMMENTATIONIS
DE CLAUDIANI CARMINE
DE RAPTO PROSERPINAE
INSCRIPTO

SPECIMEN

QUOD
AMPLISSIMO
PHILOSOPHORUM IN ACADEMIA GEORGIA
AUGUSTA ORDINI

P R O

DIGNITATE PHILOSOPHIAE DOCTORIS
ET ARTIUM LIBERALIUM MAGISTRI
IMPETRANDA

EXHIBET

BERNHARDUS GEORGIUS WALCH

REGII SCIENTIARUM HISTORICARUM INSTITUTI QUOD
GOETTINGAE FLORET SODALIS

GOETTINGAE
LITTERIS BARMEIERIANIS MDCCLXX.

DE CLAUDIA CANINE
DE RAPTU PROSEPTIAE
INSCRIPTO
SPECIMEN

PHILOSOPHICUM IN ACADEMIA GEORGIA
AUGUSTA ORDINI

DIGNITATE PHILOSOPHIAE DOCTORIS
ET ARTIUM LIBERALIUM MAGISTRI
IMPESTRANDA

BERNHARDUS GREGORIUS WALCH
LITTERIS HARMELIANIS NOBILIS

ILLUSTRISSIMIS VIRIS
FRIDERICO WILHELMO
COMITI
AB EICKTEDT-PETERSWALDT,
DOMINO IN GELLIN, GROS-WERSEWITZ &c. &c.
BORUSSORUM REGIS IN SANCTO CONSILIO,
QUO RES AD PROVINCIARUM SALUTEM ET AD BELLUM
PERTINENTES REGIT, AB AMICIS &c.
ORDINIS SANCTI IOHANNIS EQUITI

ET
CAROLO AUGUSTO
LIBERO BARONI
BEHR DE NEGENDANCK,
DOMINO IN SEMLOV, DERSENOV, FORGUENBECK,
RECKENTIN, WEITENHAGEN, CASBOHM &c. &c.
SACRAE CAESAREAE MAIESTATIS A CAMERAE
PRAEFECTIS
ORDINIS SANCTI IOHANNIS EQUITI

DOMINIS ET FAUTORIBUS MEIS
INDULGENTISSIMIS

OB SUMMA IN ME COLLATA BENEFICIA
ET OB FIDUCIAM, QUAM USQUE ADHUC
IN FORMANDO ATQUE INSTRUENDO NEPOTE
ET FILIO

IN ME POSUERUNT,

PUBLICAS GRATIAS AGERE
ET HOC QUALECUNQUE OPUSCULUM

D. D. D.

VOLVI

BERNHARDUS GEORGIUS WALCH.

DE CLAUDIANI CARMINE,
DE RAPTO PROSERPINAE INSCRIPTO.

CLAUDIANUM ad eos Romanorum poetas referendum esse, qui non vno, sed pluribus iisque interpretibus, qui omnes eas artes, quibus optime imbutus poeta erat, comites et ministras in interpretando, explicando atque illustrando illo habeant, indigeant, nemo non confirmabit, qui legere ac percipere eum semel conatus est. Tanta enim rerum humanarum diuinarumque, tanta philosophiae veteris, geographiae quoque ac rituum sacrorum in eo inest scientia, ut difficile sane diiudicatu sit, utrum ingenii vis, quae ubique versatur, verborum, quam affectavit, dilectio et copia eiusque in rebus tractandis ars, an summa eius eruditio magis admiranda sit? Accedit deinde, quod eo tempore floruerit, quo Romanorum ciues ab humano cultu iamiam deficere, litterarum studia ad interitum declinare, priscus sermonis latini nitor perire ac poetae non elegantiae, facilitati et gratiae, quae in Virgilio tantum delectant, sed tumori cuidam

et superflui inanisque ornatus affectationi studere capiebant. Quae quidem vitia quamuis omnium, qui hoc tempore vixerunt, vnus maxime euitare priscosque potius poetas atque inter eos imprimis Virgilium imitari CLAUDIANUS haud infeliciter studuerit, ab omnibus tamen, quibus eius temporis scriptores obnoxii sunt, liberum eum esse, plane non dicere possumus. Haec igitur si consideramus, iisque poetae indolem ingenique, quam in omnibus eius carminibus exprimit, ferocitatem, adiungimus, quid mirum? quod non multi atque inter eos vnus GESNERUS, multiplicis eruditionis varietate ac iudicii sagacitate inclitus, exstiteret, qui in percipiando, explicando atque illustrando illo recte versari potuerunt?

CLAUDIANI commentatoribus me adiungere; proferre porro aliquod, quod nisi a GESNERO aliisque vberius dictum, attamen non intactum ab iis relictum esset, ob difficultates, quas paullo ante commemoraui, vix vnquam audere volui. Quum vero in legendo poeta eoque percipiando inde a multis annis multum temporis consumserim, eumque cum sensu ac iudicio legere et cum aliis poetis, qui ante et post eius aetatem vixerunt, comparare studuerim, multa sane in mentem mihi venerunt, quae ad illustrandum non modo poetam, sed ingenii sui naturam accuratius cognoscendam prodesse mihi videbantur. Exposui igitur, quae ad perspiciendum poetae animum pertinere, et si qua ex aliorum et ex Virgilii imitatione imprimis posita viderem, notauim; et quum carmine de raptu Proserpinae praecipue delectarer, in eo quoque illustrando atque examinando imprimis quoque defixus animus erat. Omnem deinde curam adhibui, non vt verba ac sententias poetae explicarem siue iis locis, quae ex veterum ritibus et historia luce aliqua indigeant, lucem affunderem, (haec omnia enim GESNERUS optime iamiam praestitit,) sed vt poetae in tractanda atque exornanda re artificium rerumque dilectum indagarem, elegantiam et honestatem imaginum oculorum et animi sensui sublicerem, orationisque cultum et conuenientiam exigerem. Cui quidem

dem operi quum animus ita intentus esset, MERIANI a) libellus de eodem CLAUDIANI carmine prodibat. Quo plura, quae proposito meo inferuire possent, in eo inuenturum me esse sperabam, eo maiori quoque cum cupiditate et voluptate legere eum capiebam. Varia quidem, in quibus eadem sententia cum *Meriano* eram, in eo mihi obuenerunt, non nego; multa vero quoque, quae quamuis ornate et eleganter, tenuiter tamen et leuiter ab eo disputata mihi videbantur. Eo magis igitur ad perficiendum a me semel susceptum laborem excitatus, eo tandem perueni, ut nisi totam, quam composui, eiusmodi tamen disputationis meae de Claudiano specimen tradere possim, ex quo unusquisque, quomodo peregerim, diiudicare facile possit b). Quantum vero utilitatis ex labore meo ad poetam redundet, rectene in diiudicando atque examinando eius carmine versatus sim! non meum sed aliorum sit iudicium.

Ante vero quam ad tractationem ipsam transgrediar, non alienum mihi videtur, breuem rerum, quae in ea obuenerunt, imaginem ante oculos ponere ac diuersa disputationis capita indicare. Primum igitur CLAUDIANI historiam traditurus sum, in qua quidem ita versabor, ut quas vicissitudines poetae carmina omni aetate pertulerint, an et a quibus laudata, an et qua de causa ab eruditis vituperata ea sint, succincte enarrem. qua quidem peracta, ~~mem~~ de poetae ingenio, indole, et facultate iudicium adponam. Tunc ad epicum Claudiani carmen animum adhibebo, quod quidem, ut virtutes eius aequae ac vitia eo magis percipiantur, ad
heroicae

a) L'enlevement de Proserpine, Poëme de Claudien, traduit de Prose Françoise, avec un discours sur ce poëte, et des remarques par Msr. *Merian*. à Berlin 1767.

b) *Illustris Heynii* praeceptoris quondam mei et nunc fautoris et amici aeterna pietate mihi prosequendi, cui propter summa erga me merita publicas gratias ago, consilio atque auctoritate ad componenda et elaboranda ea, quae de Claudiano iamiam differo, dubitantem me imprimis excitatum esse, profiteri liceat. Utinam vere ea, quae prodam, votis respondeant!

heroicae poeseos regulas, quantum a me fieri potest, exigere studebo. Qua quoque de ratione primum carminis librum vernaculo sermone ita tradam, ut et poetae ingenium et ars in materia, quam tractavit, componenda atque elaboranda eluceat. His denique constitutis CLAUDIANI sermonis indolem eiusque in describendis locis aliisque imaginibus facultatem exquirere propositum est; qua quidem in re non melius procedere potero, quam si poetam cum VIRGILIO, quam saepissime ac studiosissime imitatus est, comparem. In vberiori vero, quam de Claudiano aliquando exponam, commentatione non cum VIRGILIO solum, sed etiam cum STATIO, LUCANO, VALERIO FLACCO, SILIO ITALICO comparare eum animus est.

CAPUT I.

*CLAUDIANI carmina omnibus temporibus placuisse
narratur; eruditorum de eo iudicia
examinantur.*

Vni paene omnium veteris aetatis poetarum Claudiano fortuna accidit, ut omni aevo non solum cum voluptate lectum, sed et ad summum usque ab eruditissimis viris laudatum eum legamus. Aetatis enim suae, si ad illam recedamus, habuit admirationem, eorum temporum, quae litteris et Romanorum Graecorumque scriptoribus tam funesta fuere, memoriam, virorum, qui litteras restituerunt, laudem et nostri temporis studium, quum ex eo varios atque inter eos optimum et eruditissimum GESNERUM, habuerit interpretes. Id quod eo magis sane mirandum est, quum ea aetate CLAUDIANUS scripserit, cuius scriptores ab elegantia et venustate illa, quam in Virgilio aliisque temporis sui poetis tantum admiramur, atque a sermonis candore maxime recedunt. Attamen rem ita se habere, ex critica, quam de diuersorum omnis aetatis eruditorum iudiciis

diciis institutam, narratione elucebit. BARTHIUS c) et FABRICIUS d) et BALLIETUS e) eundem quidem laborem susceperunt. Quum vero non solum aliam in colligendis multarum aetatum de poeta opinionibus rationem sequuturus sed eo quoque spectaturus sum, vt, in qua re recte aut peruerse iudicauerint eruditi, indicem, me nec inanem nec repetitum laborem inire, vnusquisque facile videbit.

CLAUDIANUM aetate sua apud omnes summo honore et carmina eius admodum aestimata fuisse, non solum ex monumento illo, quod ab aliis quidem fictum, ab aliis vero ex iustis rationibus poetae dedicatum positumque dicitur f), et ex honoribus, ab imperatoribus et republica ei impositis, sed etiam ex laude, quam temporis sui historia de eo reliquit, patet. Si enim, qui vna cum CLAUDIANO vixerunt, ecclesiae scriptores, illius, quamuis a religione christiana alieni, semper cum laude mentionem faciunt, eumque eximium, insignem et admiratione dignum poetam de-

c) V. in praefatione ad Claudian.

d) *Fabricii* Bibliothec. latin. Vol. III. p. 148. sqq.

e) Jugemens des Savans sur les principaux ouvrages des auteurs par *Adrien Baillet* revue &c. par *de la Monnoye*. T. III. p. 287. sqq.

f) V. imprimis *Gesneri* prolegomena. p. 42.

CLAUDIANO. - - - - PRÆGLORIOSISSIMO.
POETARUM. LICET. AD. MEMORIAM. SEM-
PITERNAM. CARMINA. AB. EODEM.
SCRIPTA. SUFFICIENT.

Epigramma, quod in hoc monumento inscriptum est:

EIN ENI BIPΓIAIOIO NOON
KAI MOYCAN OMHPOT
KΛAYΔIANON ΠΩMH KAI
BACIAEIC EΘECAN.

tantum laudis continet, quantum Claudianus sibi ipse fortasse non tribuisset, nisi illud ita intelligere velimus, vt poeta Homerum et Virgilium vnus omnium optime imitatus sit.

clarant. Qua quidem de re AUGUSTINI g), OROSII h), PROSPERI AQUITANI i), APOLLINARIS SIDONII k) habemus testimonia. Quamuis quidem ex horum virorum, nisi APOLLINAREM excipias, atque ex eorum, qui media aetate scripserunt, WARNEFRIDI l) scilicet, LANDULFI m), ENGELBERTI n), OTHONIS FRISINGENSIS o), aliorumque laudibus non tantum, quantum velimus, ad Claudiani gloriam redundare sciamus, eum eo tamen tempore, quo litterae in angulis delitescabant, in manibus atque ab iis, qui litterarum cultores adhuc habebantur, aestimatum et celebratum fuisse, cognoscimus. Patet quidem, poetam non ob magnarum, sublimium, et pulcherrimarum, quae in carminibus ipsius insunt, rerum copiam sed ob praeclaras sententias atque utilia praecepta, quae auribus animisque infundit, a plurimis eo tempore lectum fuisse; attamen hoc non sterilitati CLAUDIANI sed illorum temporum stupiditati, quum omne, quod ingenium gustumque formare atque acueret poterat, negligeretur, tribuendum esse, quis dubitat? Hac autem ex ratione, quam nunc notauimus, Claudiani carmina imprimis placuisse, non solum

g) *Augustin.* de ciuitate Dei L. V. cap. 26.

h) *Paul. Oros.* L. V. historiar. cap. 38. cuius quidem verba sunt: quando vnus ex iis poeta quidem eximius sed paganus peruicacissimus et Deo et homini testimonium dedit.

i) *Prosp. Aquit.* Chronic. En illius verba! Anno II. Honorii et Arcadii Claudianus poeta admiratione dignus habetur.

k) *Apollin. Sidon.* ad Felicem, ita de Claudiano canens;

Non Pelusiaco satus Canopo,

Qui ferruginei toros mariti

Et Musa canit inferos superna,

l) Libr. XII. historiar.

m) Libr. XIII. historiar.

n) *Engelbert.* Abbas Admontensis in speculo virtutum, L. XII. cap. 6.

o) Libr. IV. Historiar. cap. 18.

solum ex IACOBI PHIL. BERGOMENSIS p) et HARTMANNI SCHEDE-
LII q) testimoniis sed etiam ex tot aliis huius temporis scriptorum locis,
quos enumerare tempus non patitur, cognoscimus, quippe qui praeclaris-
simas e poeta nostro enotatas sententias commendant et laudant. His vero
annis, qui totos ad barbariem sese dederant, vixdum elapsis, quibusdam
porro modo viris, qui litteras coluere, exstantibus, Claudiani quoque vir-
tutes ab omnibus, qui eum legerunt, accuratius cognitae et diiudicatae
videmus. V Habemus enim (GALTERUM r), (BOCATIUM s), (LEONAR-
DUM ARETINUM t), (SABELLICUM u) et CRINITUM v) viros eo tem-
pore doctissimos, qui poetae ingenii vim eiusque in rebus adornandis ar-
tificium, variamque, quae in carminibus eius recondita est, doctrinam
perspiciebant carminaque laude atque admiratione digna putabant. Et
quo magis deinde, tenebris, in quibus litterae inuolutae fuerant, sensim
dispersis, Graecorum Romanorumque scriptores summorum virorum amo-
re, cultura ac studio digni et ad formandum ingenium apti habebantur; eo
magis quoque legebatur CLAUDIANUS; quo magis denique, gustu ex iis
scriptoribus semel polito iudicioque formato, virtutes et vitia vniuscuius-
que

p) Libr. IX, Chronic.

q) Chron. Vterque vnum idemque paene de Claudiano referunt: Claudianus poeta,
inquit Schedelius -- duos libros, Claudianum scilicet maiorem et minorem edidit,
in quibus certe multae exstant sententiae celebres et notabilia proverbia.

r) Phil. Galterus l. V. Alexand.

Tota ducum series, vel quos Hispana poesis

Grandiloquo modulata stilo, vel Claudius altior

Verfibus insignit

s) L. I. Cap. 1. Geneal. Suauem stilum, accuratam et explicatam orationem tribuit
Claudio.

t) L. VII. epistolar. - Claudius poeta, cui multum tribuo, - et alio loco, ego Clau-
diano assentior, qui et doctissimus in historia fuit, graecaeque linguae peritissimus.

u) Ennead. VII. Histor. libr. X.

v) Libr. V. de poetis. Sabellici et Criniti iudicia vberius adhuc aestimandi, et consi-
derandi, occasio erit.

que poetae elucebant, eo magis quoque, CLAUDIANO quae inhaereant vitia, quaeque ei sint virtutes, patebat, adeo vt recte de eo iudicare inciperent litterarum cultores. Sed et his temporibus plus laudatum quam vituperatum eum legimus. Quod si enim inde a seculo decimo sexto incipiamus, sunt IANUS PARRHASIUS x), CUSPINIANUS y), PONTANUS z), CONTARENUS a), DURANTIUS b), VALERIANUS c), FRISCHLINUS d), GAUDENTIUS MERULA e), CONRADUS GESNERUS f), FABERUS g), BUCANANUS h), MURETUS i), LUDOVICUS VIVES k), et si tempora nostris propinquiora quaeramus, SCHOTTUS l), SIRMONDUS m), GEVARTIUS n), BROWERUS o), SCALIGERI p), CASAUBONUS

x) in vita Claudiani.

y) *Cuspinian*, in Theodosio.

z) Origin, Francicar. L. I. cap. I. et 3. ad Macrob. I. I. cap. 19.

a) Varior, Cap. XXX.

b) Varior. L. I. cap. II.

c) ad IV. Georgicor. Claudianum poetam luculentissimum declarat.

d) in praefat. ad Callimachum.

e) L. I. de antiquitatibus Galliae Cisalpiniae, cap. III. tanquam poetam celeberrimum laudat et L. II. cap. XIII. imaginem, quam Claudianus de Alpibus dedit, ex mera ingenii vbertate profectam esse dicit.

f) in Bibliothec.

g) in libr. de iustitia et iure: it, de origine iuris p. 67. it, ad regul. iur. cap. 48.

h) de reg. iure Scotiae.

i) ad Propert. L. II. eleg. IX.

k) de tradendis disciplinis Libr. III. Ausonius Gallus, vbique argutus et excitans: Claudianus melior et ingenii ac spiritus plane poetici. Id, in Commentar. ad Augustin. de ciuitate Dei L. V. cap. XXVI.

l) Lib. I. cap. XIII. Not. Ciceronis.

m) ad Sidon. Paneg. Anthem.

n) *Caspar. Gevartius* Elect. libr. II. cap. VII.

o) ad Fortunati Lib. III. Carm. XXI. Claudiani eruditionem laudat.

p) *Iul. Caes. Scaliger* Poet. libr. VI. et Libr. V. cap. VI. quae quidem loca in
vsum

NUS q), LIPSIUS r), RITTERSHUSIUS s), GROTIUS t), SALMASIUS u), qui vno ore poetam nostrum laudibus etollunt. Omnes enim in eo consentire audimus, vt in Claudiano summa ingenii vis et mira quaedam, disponendi describendi, animumque pulcherrimarum rerum et sententiarum spiritu excitandi, natura inesset. GROTIUS v), vir multivaria doctrina imbutus atque in monumentis antiquorum temporum optime versatus, Claudiani laudem virtutesque, quibus excellit, optime exprimit: "Agnosco, inquit, me ipse alibi Lucani spiritu plenum, interdum Manilii plus, quam satis est, esse studiosum: non nunquam castigatius aliquid ad Statii et Claudiani instar conantem." Lucanum et sententiis et figuris plenior, grandior et sublimior, Claudiano, incedere, Claudianum efferuescentem spiritum vna cum Statio aptius reprimere posse, GROTIUS rite obseruat, quamuis Claudianum in hac re Statio quoque antepponendum esse putem. Cuius quidem sententiae, quam GROTIUS tulit, auctoritatem IUNII x), quos excitabo, versus confirmare videntur:

Aut legere infestas qui Caesaris intonat iras

Et deflet Magni colla resecta Ducis.

Quin et Claudiani doctas euoluere cartas

Hic reges etiam nec minus arma canit.

Sic

usum nostrum vertere adhuc poterimus. *Joseph. Scaliger* ad Tibulli librum II. et ad Manil. L. V.

q) *Casaub.* ad Persium, id. ad lib. VI. Strabonis et ad Lib. II. Suetonii et ad Stephan. Claverium ita de Claudiano:

Μανίης, ἰδοὺ, μανίην καὶ σοφὸς εὖρε σοφόν.
Τοῦ μὲν γὰρ γλυκίων μέλιτος ἔσει αὐδὴ αἰοῖδου
Φεγγεὶ δὲ τοῦτο πολυμαθὴ μοσυνῇ.

r) *Admirandor.* Lib. I. cap. II. Claudian. altum et animosum poetam laudat.

s) ad Oppiani *Alieut.* I.

t) in praefat. poemat.

u) praefat. in exercitation. *Plinian.*

x) Lib. III. eleg. XVI.

Sic omnium paene temporum laudes habuit Claudianus, cum eadem voluptate atque vtilitate omni tempore lectus est poeta noster. Haec quoque, quamvis breuiter et succincte narrata, sufficere puto, ut, quae Claudiani carmina sustulerint, fata ex iis cognosci possint. Ad eos igitur, qui pretium et vim poetae accuratius constituerunt et aestimarunt, transire eorumque opiniones, quantum potero, diiudicare conabor.

SABELLICUS y) et CRINITUS z) tanquam primi prodeant, qui in diiudicando poeta nostro versati sunt. "Claudianus, ille inquit, poeta, Aegyptius, cuius hodie poemata exstant, multa et varia, nitidus et ferrox in sententiis maiorque inuentione quam figura carminis. Sic quoque talis, ut si in recentiorum numerum ponas, sit haud dubie primus et veterum ultimus." Adiungamus statim Criniti verba, quippe quae Sabellici sententiae proxime accedunt. "Claudius Claudianus, insignis poeta, ingenio eleganti fuit, maximeque apto ad carmen componendum. Nam et affurgit feliciter variisque figuris et sententiis mirifice delectat, ut videatur a natura ipsa factus ad poeticam facultatem." Uterque sane quasdam Claudiani virtutes optime expressit; ingenio enim illum eleganti, nitidumque et ferocem in sententiis esse, ac feliciter in magnis rebus affurgere, quis dubitabit? Sed quam dubie, quam varie de disponendi ac perficiendi carminis poetae facultate, ex qua tamen maxima ingenii poetici vis elucet, censere videntur! SABELLICUS, maiorem inuentione quam figura carminis et CRINITUS, non solum aptum ad carmen componendum illum esse, sed et figuris et sententiis mirifice delectare, putat a). Sed

Sabel-

y) Ennead. VII. Hist. Libr. IX.

z) Libr. V. de poetis.

a) Criniti sententiam confirmant *Angelus Rocha* in Bibl. Vatic. Claudius Claudianus, poeta insignis, aptus et facilis ad carmen componendum, variis figuris et sententiis plenus; et *Carolus Stephanus* in Dictionar. Poetic. qui quidem ipsa Criniti verba transcribere modo videtur.

Sabellicum figura carminis aliam rem exprimere voluisse, quam Crinitum, arbitror. Quid enim aliud dicere voluit, quam quod Claudianus ordinem carminis quidem inuenire sed non cum arte tractare et exornare potuerit? Quid vero Crinitus? poetam figuris et sententiis modo delectare, siue delinimenta ac picturas exhibere, quibus animus delectetur et demulceatur, id quod omnino de Claudiano dici potest, si quoque in exornando atque accumulando carmine non tantum, quantum potuerit, praestiterit. Difficile vero est, constituere, qua ex parte huius vitii obnoxius poeta sit? num ex ingenii an ex materiae ficitate atque inopia peccauerit? Si quod carmen ornatu et vbertate indigere videretur, id sane esset illud *de raptu Proserpinae* inscriptum; Claudianum tamen non ex ingenii sed ex argumenti ariditate lapsum esse, comprobabo, si in pretio illius carminis accuratius constituendo versabor, SCALIGERUM b) igitur, virum abundanti doctrina et rerum varietate et copia, recte iudicasse, puto ita de poeta nostro sentientem: „Maximus poeta Claudianus, solo argumento ignobiliore oppressus, addit de ingenio, quantum deest materiae, „Felix in eo calor, cultus non inuisus, temperatum iudicium, dictio candida, numeri non affectati, acute dicta multa sine ambitione.” Claudiani quidem virtutibus nimium captus videtur vir doctissimus, sed omnem illius laudem, nisi eam in eo moderari volumus, ut multa sine ambitione dixerit, mereri illum arbitror. Luxuriat enim poeta in rebus imprimis adumbrandis ornatumque ultra modum exaggerat.

Scaligerum excipiat FRANC. ASULANUS c), qui Claudiani ingenium rectius cognouisse et expressisse videtur. „Ea, iudicat ille, fuit „Clau-

b) l. c. Eadem sententia videtur *Ant. Mart. Delrio* in praefat. Notar. ad Claudian. Claudianus poeta grauissimus, cui nihil ad summam laudem praeter materiam ipsam defuit.

c) in praefat, edition, Aldin.

„Claudiani virtus, is spiritus, vt in quamcunque partem se verteret, sum-
 „mus et excellens existeret. Ita est aliquando festiuus, ita concinnus,
 „ita elegans, nihil vt fieri possit argutius; ita vero aliquando insurgit et
 „artificiosa verborum conclusione carmen explicat, nihil vt sit magnificen-
 „tius.” Maximam sane laudem Asulani verba continent et Claudiano di-
 gnissimam si modo paullulum circumscribere eam velimus. Eo enim spi-
 ritu eum esse, vt omnia, quaecunque ei obueniant, animo comprehendat,
 cogitatione fingat, et fictione exornet, omnia eius carmina confirmant;
 comprobant vero quoque, vt animum non semper cohibere ac compescere
 potuerit; festiuus porro Claudianus est, concinnus et elegans sed recon-
 dito quoque et non vulgari verborum vsu gaudet; insurgit quidem, sed
 saepius

Non vsitata nec tenui —

Penna — per liquidum aethera
 fertur atque ad summum deinde elatus non aequo gradu sed praecipiti la-
 psu aliquando descendit.

IOACHIM, VADIANUS d), qui sequatur, tanta facundia et suavi-
 tate in laude poetae nostrae versatus est, vt, quantum in illa, tantum in
 hac omnes eos superauerit, qui Claudianum laudare ac commendare stu-
 duerunt. Hic enim sic: “Claudianum adeo diuersa a Manilio sententia
 „tenuit, vt nulli prope rei in phrasi sua maiorem impendisse operam fa-
 „teatur, quam compositioni et ipsi, vt sic dicam, carminis filo. Totas
 „siquidem paginas legenti, vix promptum est vnum aut alterum versum
 „reperire, quem aut Elleipses aut Synalexe a natiuo suo splendore dei-
 „ceret. Et illa tamen omnibus poetis concessa non vitia sed quasi orna-
 „menta sunt; compacta in eo omnia et solida, nec lubrica quidem, sed
 „ita placide manantia, vt numerus numerum et syllabam syllaba suauis la-
 „psu excipiat. Mira in eo ingenii felicitas et naturalis in artem promti-
 „tudo,

d) *Ioach. Vadian.* libr. ad fratrem de poetica cap. XXIX.

„tudo, nec triuialis eruditio, vt statuam sibi Romae positam, non fauore
 „sed merito se consecutum asserere possit: Eulogio cuius in vno pectore
 „Virgilii mentem et Homeri Musam eminere attestantur. Est suavis, lu-
 „culentus et inoffensi stili, sententiis acutus, in narrando subtilis et enu-
 „cleatus, rerum quoque prope omnium peritia, nullius, quod quidem
 „praeclarum solidumque poetam absoluat, inscius. Denique Maronianae
 „illi maturitati, imo maiestati, perpulcre approximans, licet interuallo;
 „quis enim omnium, cui ita affulserint omnia, vt nullius penuria pre-
 „matur? Mihi certe, quum omnes a Marone distent, is laudatissimus erit,
 „qui breuiore ab eo distet interuallo. Quod de Claudiano omnino mihi
 „persuadeo, nec alios interim contemno. Atque vtinam nullam prorsus
 „labem communis temporum calamitas Claudiano aspersisset, vt in altiori
 „eum gradu pro ingenii sui amplitudine collocarem, modo quod incredi-
 „bili gratia et studio singulari altior aetate sua fuit, qua pessum abire lit-
 „terae coeperant, sit satis eum magna victoriae spe cum felicissimis poe-
 „tis decertare!” Miror sane Vadiani artem, omnia, quae laudi et glo-
 „riae Claudiano esse possunt, ita expromendi atque amplificandi, vt sua-
 „uissimus et dignissimus panegyricus inde oriatur e). Non enim, id
 „quod fortasse persuadere sibi aliquis velit, Claudianum nimis laudauit,
 „nisi vnum illud excipias, quod antiquorum temporum de illo sententiam,
 „monu-

e) Idem *Vadianus* Claudiani laudem his quoque versibus exprimit:

Vates Claudius optimus, disertus,
 Clarus Niliacis alumnus oris,
 Vates multiuigae eruditionis,
 Et post Virgilium mihi secundus,
 Succinctus, lepidus, politus, acer,
 Ut res fert celeri porrens Minerva,
 Et sensus Sophiae haud malis refertus
 Dignus, quem iuuenes curant senesque
 Dignus, quibus est amatus autor.

monumento insculptam, confirmare ipse videtur; sed in eo modo errauit, quod omnes Claudiani virtutes magnifice commemoret, vitia vero illius ne quidem attingat. Eam igitur Claudiani ante oculos posuit imaginem, quae totum animum capere atque ad summam illius admirationem rapere debeat. Et eadem cum facilitate ea, quae laudanda in poeta nostro sunt, cognouit Io. CAMERS: "exornant, inquit, hunc poetam inter caetera, „facunda et exquisita elegantia, variae locorum et rerum descriptiones, „artificiosae orationes, aptissimae comparationes, historiarum nobilium „commemoratio, multiplices ex intimo philosophiae sumtae sententiae." Sed haec eruditorum fors esse solet, ut aut in laudanda aut vituperanda ea re, cuius indolem depromere debent, modum excedant. Alter enim illius virtutibus, quae quidem in oculos statim cadunt, nimium captus, nil nisi pulcra et venusta videt; alter vero praeconcepta quadam opinione accedens, ubicumque animum vertat, mediocria, leuia, horrida et vitiosa inuenit et vterque veram rei naturam indagare, inaniter student. In quem quidem errorem quidam quoque in aestimando Claudiano inciderunt. Vadianum enim et Camertem Claudiani laudes exaggerare audiuius, et si RAPINUM f) consulamus, quid tunc audituri sumus? nil, nisi vituperia, quae poetae omnem laudem detrahunt, eumque ex poetarum choro plane eiiciunt atque in ineptorum declamatorum numerum detrudunt. Non animus est, omnia enotare et diiudicare, quae Claudiano obtrudit RAPINUS. Quis vero sibi persuadeat, eum poetam nostrum cum iudicio et ingenio legisse, si aequo numero in versibus, in iisque construendis facilitate omnique in magnis et grandibus rebus sese extollendi facultate illum plane carere, pertinaciter confirmat? Fac quoque ita esse, ut Claudiani versus non tam leniter, nec tam placide fluant, quam versus Virgilii, eine an temporis, in quod aetas eius incidit, calamitati hoc tribuendum esset? Sed legatis, quaeso, viua voce Virgilium, legatis Statium, Silium aliosque, legatis denique Claudianum et tunc dicite, quis eorum suauis Vir-

f) Reflex, particul. sur la poet. 2 Part, reflex. 14, et 15.

Virgilii numero proxime accedat? Claudianus victoriam deportabit. Quum vero RAPINUS summorum ingeniorum perfectissimorumque, qui vnquam exstiterunt, poetarum mensuram et caput quasi constitueret Virgilium, eoque adeo captus esset, vt illius carmen operi Homérico longe praeferendum esse duceret, non potuit non fieri, vt quo certior esset, Virgilium omne, quod bonum, pulcrum, sublime, nitidum plenumque sit, complexum esse, eo pronior quoque ad despernendos et vituperandos eos, qui cum Virgilio haud comparandi erant, esse deberet. MERIANUS g) autem Rapini sententiam confirmavit? Omnino iisdemque quidem paene verbis, vitiumque Claudiani exinde oriri existimat, quod dactyli et spondei non adeo inter se variant, vt carmina leni et suaui cursu fluere auresque delectare et demulcere possent. Id quod vero Merianus cur poetae nostro obtrudere voluerit, non video. Versus quidem in carminibus eius insunt, qui spondeis modo compositi, grauiter incedunt; sequuntur vero dactyli celeri gressu; placidiori deinde et moderato quodam gradu alii interueniunt adeo, vt quantum ipsi, tantum sonus quoque delectet. Claudiani carmina, vt breuiter dicam, cum exquisito quodam et numerorum et orationis cultu elaborata sunt; haud multum duri scabri et horridi, quod offendat, aspersum est h). Sed relinquamus viros, qui aut temere lauda-

g) V. L'Enlevement de Proserpine &c. quatre part. p. 107. Je finis par quelques remarques sur sa versification. Elle est fort travaillée; mais on sent un peu trop le travail, et l'on appergoit les traces de la lime. Avec tout cela, il y regne une certaine monotonie, qui à la longue devient fatigante; car on peut être harmonieusement monotone. Ce défaut frappe ceux - mêmes, qui ne connoissent pas le mecanisme du vers Latin. Mais, si l'on veut en approfondir la cause, on la trouvera dans un manque d'attention à varier la Césure, et à rompre l'uniformité du mouvement par un emploi judicieux du Dactyle et du Spondée, dont le premier est fait pour l'accélérer et le second pour le ralentir.

h) Quum haec iamiam scripsissem, acutissimi Angli, *Crusii*, liber, *The lives of the Roman Poets* Voll. II, Lond, 1733. in manus mihi venit, cumque ea, quae de

laudarunt aut iniuste vituperarunt Claudianum. GESNERUS i), qui vnus omnium Claudiani carmina optime et doctissime illustrauit, vnus quoque omnium optime de eo sensit et iudicauit. Maximam ingenii vim in pictura illius elucere, eaque illum ita valere, vt optimis quibusque vel comparari vel praeferri debeat, luxuria vero magis quam siccitate et ariditate non intra modum sed extra illum peccare, in inanem multiplicis eruditionis affectationem quam saepissime incidere, laudes et vituperia exaggerare, vir omnium eruditorum, qui vnquam exstiterunt, eruditissimus cum iudicio atque ingenio notauit. Quae quidem Claudiani vitia, quum eiusmodi sint, vt, nisi formato ac polito iamiam gustu ad eum accedamus, quam maxime placere possint, quid mirum? quod plurimi eum vehementer admirati sunt et perpauci modo recte aestimarunt? k)

At enim vero quum iamiam, quid veterum scriptorum aestimatores de Claudiano fenserint, indicauerim, necesse erit, vt omnia, quae dispersa

Claudianum numero dixi, confirmare video. Totum locum transcribere liceat: They are, as usual, divided in their opinions of him: some think his stile too florid and are offended with the flowing ease and harmoniousness of his numbers. But this is what Claudian seems to have aimed at as a beauty, and in which he has succeeded beyond all the Latin Poets. But as true harmony of numbers does not barely consist in tunable and pleasing sounds, but requires a due mixture of gravity and elevation as well as smoothness and fluency to complete it and all of them justly adapted to the character of the subject to be described, whereby the numbers become in some sort significant as well as the expression; therefore that equability and constant fluency of Claudians numbers has been justly objected against, as wanting both variety and strength in many places to support the dignity of the expression.

i) in praefation, Claudian.

k) Cl. *Duschius*, quamuis Claudiano paullulum captus, *Gesneri* tamen sententiam iisdemque paene verbis confirmat, et quae hic latine dixit, ea ille vernaculo modo sermone exponit. Vid. Briefe zur Bildung des guten Geschmacks. 11ten Th. XIII. Brief. p. 248. sq.

sa ac dissipata de eo dixi, complectar, eamque de poeta censuram exhibeam, ex qua non modo vitia sed etiam virtutes, non ingenii solum sed poeseos quoque natura et vis percipiantur et cognoscantur. Difficile quidem opus sed agamus! Summum sane elegantissimumque ingenium Claudiani carmina exprimunt sed non satis formatum et elatum. Vbicumque sese vertat, luxurians et luxuriandi studio captus in rebus parvis eadem ingenii vi, eadem ornatus vbertate versatur ac in magnis. Magno spiritu incedit sed ardente saepius atque effervescente, eoque omnia complet. Extollit se sed adeo, ut non semper lenti gradu humum redire possit sed labi debeat. Accedit mirae et rerum copia et varietate doctrinae ostendendae studium, qua quidem et descriptiones et conciones suas adeo offundit, ut non tam voluptatem quam admirationem in nobis excitent et ut animus, in illustrandis iis et commode explicandis defixus, earum dulcedine non tam capiatur et delectetur, quam ad aliarum rerum notiones et imagines rapiatur. Est vero in orationibus artificiosus et grauis, abundans et virilis, ad animum siue incitandum, siue reflectendum atque ad motus siue inflammandos siue reuocandos aptissimus. In descriptionibus deinde frequens, non semper quidem limatus, pulcrarum tamen imaginum varietate perfusus; Virgilio quidem in adumbrando effusior sed maturior Statius. In sermone porro concinnus, floridus et compositus omnium rerum, in quas incidit, naturam aptissimis epithetis exhaurit, adeo cultus praeterea, ut inter omnes temporum illorum poetas vnus maxime ad Virgilii castitatem accedat, recondito tamen quoque et haud vulgari verborum vsui studiosus. Excellit, sed nunquam magis, quam si cum terrore aliquo incedit; delectat sed clarissimis maxime sententiis, quae ad sensus nostros atque ad animum maximam vim habere possunt. Aptus deinde ad carmen componendum in nullo carminum genere plus valet quam in historico; narrare vero consuetus in epico carmine non cum ea inueniendi, collocandi atque exornandi arte, quae carminis dignitati conuenit, versa-

ri videtur. Magnus igitur poeta sed varius; nam ut virtutibus eminet, sic obrutus est quoque vitiis; laudandus igitur et vituperandus. A primis vero inde annis, quum e schola Alexandrina egressus esset, in vitiis illis imbutus, plus admirationis quam contemtionis, plus laudis quam vituperii omnino meretur.

CAPUT II.

De Claudiani carmine, de Raptu Proserpinae, inscripto.

I.

De tradendo atque explicando Claudiani carmine: Versionis vernaculae, ex qua carminis ordo ac compositio cognoscatur, specimen.

Quum ita omnium temporum de Claudiano sententias narrauerim, doctorumque virorum de eo opiniones indicauerim et quantum laudis et vituperii ille mereatur, ipse, quantum fieri a me potuit, constituerim, ad id poetae carmen, cuius causa omnem disputationem meam institui, animum aduertam. Ex nullo sane poemate, quantum Claudianus valeat, accuratius cognoscere ac definire poterimus, quam ex illo, de Raptu Proserpinae, inscripto. Qua quidem ratione adductus eam curam iamiam adhibebo, ut ordinem et compositionem illius inquiram atque ad regulas carminis epici reuocem atque omnia, siue quae pulcra, siue quae horrida sint, enotem. Id quod ut eo rectius fiat, optimum duxi, Claudiani carmen non tam interpretari, quam eo fine vernaculo sermone tradere, ut poetae in fingenda, componenda, exornanda ac tractanda materia artificium cognoscatur et de totius operis ambitu atque *οικονομια* unusquisque iudicare

iudicare recte possit. Cuius igitur rei quum imprimis rationem habuerim, non necesse fuit, ut omnia, quae in poemate obueniunt, verbo conuertam; quid iuuat enim, ea interpretari, quae poeta ex veterum astrologia depromit, nisi pulcri aliquid aut aliquid utilitatis ex iis ad carmen proficiscatur? Ea quoque, raro tamen, licentia usus sum, ut, quae a poeta vberius narrantur, aliquando in pauca cogerem; sed in omnibus, quae transmissi, Claudiani sensum quam accuratissime exprimere studui. Non igitur cogitavi, quomodo bene atque eleganter eum redderem, sed quomodo ipsum et proprium poetae ingenium exprimerem. Claudiani verba, si modo fieri potuit, retinere, quam versuum atque imaginum pulcritudinem augere ac polire malui. Siue porro leni et facili sermone enarret, siue graui ac sublimi oratione in descriptionibus imaginibusque versetur, narrantis et describentis partes suscepi. Cuius vero versionis, difficillimae sane, regulis an semper satisfecerim, ipse diiudicare non audeo. Qui autem poetae nostri sermonem haud vulgarem et nisi elaboratum, cum arte tamen exquisitum nouerit, is quoque vim illius non semper assequi nos posse, facile profitebitur. Plurimae vero, quae in tradendo Claudiano occurrunt, difficultates expressa, qua utitur, oratione, adeo, ut paucis verbis vberissimi prouentus res et sententias ingerat, ex mirifico porro quodam epithetorum ad res aptissimorum electu et ex nimio, imagines exornandi et amplificandi studio oriuntur. Cuius quidem Claudiani indolis imprimis exprimendae omnis cura ei sit necesse est, qui ad transferendum eum animum adiungere velit. In eo vero MERIANUS plurimum peccasse mihi videtur. Quum enim poetam ita tradere, ut nostro tempore cum iucunditate legeretur, eaque de causa sermonem illius mitigare atque exornare studuerit; ea, quae Claudiano propria sunt, exprimere neglexit et non Claudianum sed recentiore quemdam poetam Franco-Gallicum nobis tradidit. Quod autem maxime in versione illa desidero atque auctori omnino quoque vitio vertendum esse puto, id est, quod vis et grauitas ea, quam in Claudiano tantum admiramur, nimis ver-

bosa

bosa sententiarum interpretatione quam saepissime evanescat. Vtrum vero ex tali emendatione ad ornatiorem et iucundiorum poetae lectionem multum proficiscatur, alii diiudicent. Liceat mihi iamiam primi poematis libri, totum enim carmen tradere, disputationis modus non patitur, interpretationem reddere et quaedam, quae minus recte mihi videntur, ex Meriani interpretatione enotare ac diiudicare.

Erster Gesang a).

Entdeckt mir, ihr Goetter, die ihr von einem unthaetigen Volke der weiten Hoelle in Menge bedient seyd, die ihr alles, was der Tod nur verschlingt, zu euren immer wachsenden Schaetzen dahinraubt; ihr Goetter, deren Gebieth der Styx mit seinen schwarzen Gewaessern umfließt und die rauchenden Fluthen des reißenden Phlegethons mit brennenden Wirbeln durchschlaengeln b); ihr Goetter, entdeckt mir die heilige Geschichte eures Reichs und die Geheimnisse eurer Welt. Entdeckt mir, wie Amor den Pluto besiegt c), wie Pluto die Proserpine geraubt, und

a) Priores carminis versus, qui a *Gesnero* et *Meriano* pessimi iure habentur, transferre, operae pretium non duxi, quia carmini non decori sed dedecori esse illos puto. Absoluto iamiam carmine cum nimio quodam studio a poeta efficti atque operi suo adiecti illi mihi videntur. Alius enim calor, alius spiritus in iis inest, ac in toto carmine.

b) — — — quos fumantia torquens

Aequora vorticibus Phlegethon perlustrat anhelis.
Frequentiora, quibus utitur poeta, epitheta difficilem reddunt interpretationem, *Barthius* quidem *perlustrare* pro *illustrare* adhibitum putat et in hoc sensu verbum lustrare in Claudiani carminibus saepius obuenire, non ignoro. Num vero interpretatio mea rei, quam poeta describit, naturae conueniat, aliorum sit iudicium.

c) Qua lampade Amor Ditem flexit. *Gesnero* placet, quo vulnere Ditem laesit et *Merianus* interpretatur, par quel brandon l'Amour embrasa le coeur du sombre monarque,

und wie die bekümmerte Mutter, die Ceres, mit ängstlichem Laufe die Welten um sie durchirrt habe.

Pluto voll tiefen Verdrusses, allein ohne Gattinn zu leben, nicht die Wollust der weiblichen Umarmung zu schmecken, auch nicht die Wonne des Vaters zu fühlen, entflammte einst von wüthendem Zorne und drohte den obern Goettern den Krieg. Schon stürmen alle schreckliche Ungeheuer der Hoelle in Haufen zusammen, die Furien vereinen sich gegen den Zevs, und Tisiphone ruft tobend bewaffnete Geister zum bleichen Heere herbey. Schon steigen die Elemente aus ihren Schranken zum alten Kampfe hervor und schon drohn die Titanen aus ihren geöffneten Höhlen, den Fesseln entrißen, gegen den Himmel emporzustürmen. Bald hätte Aegeon, der blutige Aegeon, frey von den Fesseln, aufs neue dem treffenden Blitze des Jupiters mit hundert Armen entgegengekaempft. — Aber die Parcen, welche Jahrhunderte aus der Zukunft herauf, und in die Ewigkeit hinwaeltzen, hielten noch diese Empörung zurueck. Voll Furcht fuer den Erdkreis, warfen sie sich bitend mit ringenden Händen zu den Füßen des erzuernten Beherrschers dahin und Lachesis mit zerstreuten Haaren sprach also:

„Mächtiger Gebiether der Nacht, der Finsternisse Beherrscher, „fuer den wir geschäftig find, der du die Dinge der Welt zu ihrem Untergang und zu ihrem Daseyn herbeyruft, und den Tod des einen mit „der Entstehung des andern ersetzt, zernichte nicht die Gesetze des „Frie-

monarque, ex verbo quidem sed obscure. Equidem puto, Claudianum Amorem seu Cupidinem talem hoc loco effingere voluisse, qualem eum in imaginibus et picturis non modo cum pharetra ac telis sed etiam cum face effectum inuenimus. Usitatus quidem est, quo telo laeserit Amor, sed Claudianus vsitatum non semper sequitur. Optime transferendum esse duxi: Wie Amor den Pluto besiegt.

„Friedens, die wir einmal gegeben und durch unfre Regierung geheiligt!
 „Trenne nicht das bruederliche Buendniss durch innre Empoerung!
 „Worzu diese ungerechten Zurueftungen? -- Warum die verruchten Ti-
 „tanen aus ihren Kluefften herbeyzurufen? Sag' es dem Jupiter, so giebt
 „er dir eine Gattinn.“ d)

Sie sprach es und Pluto hielt ein, erroethete ueber ihr Flehen,
 und sein tobender Zorn, so unbiegsam er war, ward gedaempft. So wie
 der heulende Nordwind, mit Kaelt' und verzehrendem Froste gewaffnet,
 weite Verwuestungen droht und das Meer und die Waelder und Fluren in
 seinen fauffenden Schlund zu verschlingen bereit ist, und wann der Aeol
 ihn in seine Hoehle verschliesst, dann ploetzlich verschwindet und der
 Sturm in seinen Ursitz zurueckflieht e). — Darauf befahl er, den
 Merkur

d) *Posce Jouem, dabitur coniux: sublimè dictum et non cum ea vi, quae in eo
 inest, exprimendum. Merianus nimis verbosè: Demande à Jupiter une épouse,
 il contentera tes desirs.*

e) *Cui non in mentem veniet pulcherrimus ille Kleistii locus; qui Claudianum
 imitari videtur?*

Wann, vom Orkan gepeitscht, des Meeres Flut
 Sich mit den hangenden Gewoelken mischt
 Und izt zur Hoelle niederstuerzt, und izt
 Sich wieder in den Himmel thuermt, und heult
 Und bellt und donnert; wenn alsdann Neptun
 Den maechtigen Trident mit starkem Arm
 Aus Wasserbergen hebt, wie dann der Sturm
 In seine Hoehle flieht, und Meer und Land
 Und Himmel froelich lacht: so legte sich
 Der kriegerrische Zorn der kleinen Schaar,
 So bald ihr Feldherr sprach, und floeffte Lust
 Und Heiterkeit den Heldenseelen ein,

Cissides und Baches,

Iusto

Merkur herbeyzurufen, der sein stuermendes Geboth an den Jupiter bringen sollte. Da stand er besfluegelt, mit seinem berauschenden Stabe begleitet und dem Helme bedeckt. Vor ihm saß Pluto, auf seinem eisernen Throne gestuezt, von Maieftaet schrecklich f). Schwarz war sein unmaeffiger Scepter, schwarz wie die Hoelle, dicke Wolken verhuellden sein

Iusto breuior fortasse in tradenda hac Claudiani comparatione fui; sed eum errorem, in quem Merianus et Anglus quidam, cuius versionem *Crusius* laudat, inciderunt, euitare studui, quippe qui nimis copiosi et verbosi in reddenda illa sunt, quia omnia non modo exprimere sed exornare quoque voluerunt. Liceat mihi Anglicam huius loci versionem transcribere:

Scarce had she finish'd, when his gloomy mind
Unus'd to melt, was at her pray'r inclin'd
His fury falls and cooling in his blood
His passion settles and indignant mood
As when hoarse Boreas arming all the rage
Of the wild whirlwind in his hollow cage,
Prepares a wreck and meditates from far
A bleak destruction and a wintry war
To freeze the floods and bury in the snow
The leafless forests and the ground below,
To rose the billows of the mounting main,
And beat his ratling hailstones on the plain;
If then his God the brazen gates oppose,
And in his hold the blustering tempest close
His swelling vvrath in empty threats expires,
And silent to his cave the huffing blast retires,

f) Ipse rudi fultus folio, nigraque verendus

Majestate sedet,

Merianus vertit: Pluton est assis sur un thrône de fer, Son air majestueux et terrible commande le respect et la crainte: quae quidem nimis ampla versio Claudiani sensum sed non grauitatem eius exprimit.

sein erhabenes Haupt g) und grausame Haerte bedekte sein Antlitz. Schrecklich war er und schrecklicher noch im Schmerze, der ihn durchbebt. Mit donnernder Stimme rauschten seine Befehle daher -- da schwieg die Hoelle vor Schrecken, kein Cerber, nicht der Cocytus, weder Acheron noch Phlegethon wurden gehoert, sie alle verstummen.

Enkel des Tegaeus, so sprach er, den obern und untern Goettern gewidmet, du, der du unsre beiderseitigen Gebiethe durchwandelst, und die Geschaefte beider Welten betreibst, geh', dringe die fluechtigen Winde hindurch h) und bringe dem Jupiter diese Befehle:

“Solltest du, grausamster unter den Bruedern, so gebieterisch ueber mich herrschen? So haette mir das Schicksahl mit dem Himmel auch alle Macht entrisen? Und ich, ich haette mit dem Lichte auch Staerke und Waffen verlohren? Wie, glaubst du mich entkraeftet, unthaetig, weil ich nicht mit leuchtenden Blitzen um mich herwerfe und nicht die Ohren mit dem brasselnden Donner betaeube? Ist dies nicht schon Schicksahl genug, das ich, von der Sonne verbannt, ungestalte Wohnungen, als mein Erbtheil, beherrsche, und dich, vom Schimmer der Sterne umleuch-

g)

sublime caput moestissima nubes

Asperat.

Varium sensum haec verba habere possunt. Reddi enim possunt: Wolken von Schmerzen gezeugt, machten sein Angesicht schrecklich, seu, finstre Wolken verhuelten sein Haupt, id quod ponere malui, quia poeta paullo post addit: *Terrorem dolor augebat*, et terribilem modo, infernorum tenebris offusam Plutonis faciem pingere videtur, vt Virgil. Aen. VI., 866.

Sed nox atra caput tristi circumuolat ymbra.

Sed non video, cur Merianus tradiderit: Sa contenance est roide et austere.

h) I, sceleres proscinde Notos:

Meriani interpretationem: pars et plus rapide que les vents porte mes paroles

leuchtet, der hohe Olymp als seinen Beherrscher verehret? Und ohne Gattinn sollt' ich auch leben? Die Amphitrite umarmt den Neptun, als Gatten, in seinen Gewaessern, und dich, vom geworfnen Blitze ermuedet, dich nimt die Juno in ihren schweesterlichen Schoos auf -- die Diana, die Ceres, die Themis, waren diese nicht alle deine Geliebten? Dich umgiebt eine stolze Reihe von Kindern, und ich soll ungekandt in einsamen Wohnungen trauern! mich nicht in dem Anblick von Nachkommen nach bitterm Sorgen ergoetzen! -- Aber von nun an will ich nicht laenger in einer so schaendlichen Unthaetigkeit leben i)! Ich schwuer' es bey diesen Finsternissen, bey allen Fluessen meines Reichs schwuer' ich es, dafs ich die ganze Hoelle aufbiethen werde, wo du dich meinen Wuenschen entgegensetzest. Ja die Sonne will ich unter meiner Nacht vergraben, und die Axe der Welt unter meinen Finsternissen verschuetten."

Kaum hatte er dieses gesagt, so war auch Merkur schon gen Himmel. Jupiter hoerte es an -- von tausend Zweiffeln gequaelt, bedachte er die Folgen der Ehe des Pluto k), und ob er nicht den Himmel gegen die

à l'orgueilleux Jupiter: Per-illustr. *Klotzius* iamiam vituperavit et *proscindere* plane aliam significationem habere, ostendit. V. *Acta litterar.* Vol. IV. P. III, p. 200. Omnia vero quae Vir Per-ill. de Meriani versione et de tradendo Claudiano ibi disputavit, lectu dignissima sunt.

i) Non adeo toleranda quies! ex alio poetae loco. L. I. v. 222.

Cur vltima regna quiescunt?

Nulla sit immunis regio, nullumque sub vmbris

Pectus inaccensum Veneri!

verum huius loci sensum assequi poterimus. Status nimirum eorum, quibus nulla liberos suscipiendi facultas est, sub turpis quietis imagine ante oculos ponitur. Claudiani igitur sensum non recte exprimit Merianus: Non je ne supporterai plus cet outrage.

k) quae tale sequatur coniugium. Sensus eorum verborum, quae leguntur, is est, quae Dea Plutoni in matrimonium dari possit. Legerem vero: *sequantur*.

die Hoelle vertauschen sollte? Endlich ward seine Entschliessung bestimmt.

Die Ceres hatte nur eine ihr wuerdige Tochter. Sie war nur das einzige Geschenk der Lucina. Unfruchtbar schon nach der erstern Geburt war sie dennoch gluecklicher als alle die Muetter, die Reihen von Kindern gebahren, ein solcher Reichthum war ihre Proserpine fuer sie. Sie liebte sie zaertlich, begleitete sie stets -- so sorgsam folgte dem Kalbe, das noch keine Fluren betreten, und dessen gebogene Sproesslinge sich noch nicht in Hoerner gekruehmt, nicht die bruellende Mutter. Sie hatte schon die vollen maennlichen Jahre erreicht; ihre Wangen, von schamhafter Roethe bedekt, verriethen Empfindung und ihr Herz ward von Furcht und Wuenschen gefoltert. Schon war ihr Pallast von Goettern erfuehlt, die sie liebten. Mars, im Kampfe geuebt und Phoebus im Bogen vortrefflich, kaempften beyde um sie 1). Mars both sein Rhodopen und Phoebus Laionien, Delos und Claros der Goettinn zum Eigenthum an. Die eifersuechtige Juno und die Latona wuenschten sie sich zur Tochter. Aber Ceres verachtete beyde und fuer den Verlust ihrer Tochter besorgt, verbarg sie sie heimlich (wie verhuellt war fuer sie doch die Zukunft!) in die Sicilianischen Felder -- ihre Lage verleitete sie. Sicilien war ehemals ein Theil Italiens; aber das Meer und der Sturm veraenderten die Lage desselben. Nereus durchbrach die Graenzen beyder Gebiethe

Sensus enim, qui tunc exoritur rem complectitur, omnino dignissimam, quae a Jove longo examinetur.

1) Personat aula procis, pariter pro virgine certant

Mars clipeus melior, Phoebus praestantior arcu.

Merianus, nescio, qua de causa, pariter pro virgine certant, ad omnes, qui Proserpinam amabant, retulit, quum tamen ad Martem et Phoebum modo referendum sit. En Meriani verba! Bientôt son palais se remplit d'illustres amans, qui d'une egale ardeur aspirent à sa conquête, Mars y brille par son bouclier, Apollon par son arc divin,

bieth und stuerzte seine Fluthen zwischen denen zerrissnen Gebirgen dahin m). Ein kleiner Raum trennte nun die verschwisterten Laender. Und ienes sezt izt die Natur als ein gebirgiges Dreyeck, vom Lande gerissen, dem Meere entgegen. Da treibt das Gebirge Pachynum die Jonischen Wellen mit seinen hervorragenden Felsen zurueck; dort murmelt ohne Gewalt das Afrikanische Meer, sich thuermend, an den Lilybaeischen Klippen dahin; und hier stuermt erbittert das Etrurische Meer umsonst dem Pelorus entgegen. Aus der Mitte der Insel ragt der Aetna mit verbrannten Klippen hervor; der Aetna, der stets die Triumphe ueber die Giganten verewigt; der Aetna, des Enceladus Grab, der am Ruecken geschmiedet unerschöpflichen Schwefel aus seinem brennenden Herzen hervorgießt. So oft er mit rebellischem Haupt seine Last zur rechten und linken herumwaelzt, so oft wird die Insel aus ihrer Grundlage gerissen und Staedte und Mauern neigen zum Umsturz.

Den hoechsten Gipfel des Aetna darf nur das Auge betrachten, kein Fuß nicht ersteigen. Der ganze Berg ist mit schattigten Baeumen bepflanzt, aber die Spitze desselben liegt wueste. Bald speyt er Stroeme von innerem Feuer und schwaerzt die Sonne mit schweflichten Wolken -- bald wirft er schreckliche Klumpen gen Himmel empor und verwuestet weit um sich das Erdreich n). Ein wuethendes Feuer durchglueht seine Adern und doch glaenzt ewiger Schnee auf dem Ruecken. Selbst unter

m) Claudiani vim, quantum potui, exprimere studui, Belle quidem sed nimis ample
Merianus: Nérée, vainqueur de l'Isthme, poussa ses ondes triomphantes entre les monts, qui maintenant se regardent des deux vis ages opposées.

n) nunc molibus astra laceffit

Terrificis damnisque suis incendia nutrit.

Gesnerus iamiam varium huius loci sensum explicuit. Ea damna intelligere mallem, quae torrentes ignei in regionibus, circa montem sitis, efficere possunt. Antithesin enim quandam in hac descriptione affectare mihi videtur poeta et
quum

ter der lodernden Asche verhaertet das Eis, das, vom verborgenen Froste geschuetzt, durch keine Gewalt des Feuers verzehrt wird. Die Flammen fliegen ueber den gefrorenen Reif dahin -- und ohne zu schmelzen.

Welche Maschienen setzen doch diese Klippen in solche Bewegung? Welche Macht wuethet so stark aus der Tiefe derselben hervor? Aus welcher Quelle stuerzen diese rauchenden Stroeme des Vulkans daher? Entweder ist es ein Wind, der, in die Zugaenge des Berges verschlossen, die durchloecherten Felsen durchirrt und diese modernden Hoehlen mit feinem tobenden Saufen verwueftet, um sich durch sie einen Weg in die freyeren Luefte zu bahnen: Oder es ist ein Fluß, der, in die Zugaenge des schweflichten Berges geleitet, sich mit feurigen Theilen vermischt, dann selbst als ein Feuer hervorbrauft, und brennende Klumpen emporwirft o).

Hier

quum antea, quod damnum coelo inferre posset Aetna, ostenderit, nunc de vastationibus, quibus totas vrbes regionesque evertere solet, loquitur.

- o) En ii Claudiani versus, qui ob nimiam verborum grauium, quibus ventos et totius rei naturam et vim exprimere voluit, copiam translato omnino difficillimi sunt. *Merianus*, quamuis rei, quam poeta indicat, summam intellexerit, tamen non omnia, quae versus illius complectuntur, versione sua exhaustit: Est-ce, ita tradit, le vent captif, qui cherchant à rompre sa prison et à se frayer une libre issue, promene son souffle destructeur dans ces antres crevassées? Sed non interrogat Claudianus, si accurate explicare volumus, sed ad priores versus:

Quae scopulos tormenta rotant? quae tanta caernas

Vis glomerat? quo fonte ruit Vulcanius amnis?

sibi ipse respondit. Le vent captif, breuiter quidem sed bene dictum est; at cur totum illum versum

Offenso per saxa furit rimosa meatu

in interpretatione ille praetermisit? et reliquam illius versionem Claudiani verbis non satisfacere, quis non cognoscit? Poeta dicit. ventus -- patria multivagis populatur flatibus antra et *Merianus*: qui - promene son souffle destructeur dans

Hier war es, wo die getreneste Mutter ihre einzige Tochter verbarg. Schon gieng sie in sicherm Vertrauen nach Phrygien zu der gethuermten Cybele zurueck, von geschmeidigen Schlangen gefuehrt, die mit schnellem Fluge die Wolken durchdringen und ihre Zuegel mit wohlthaetigem Gifte benetzen p). Ein Federbusch bedekt ihre Stirne; grue-
ne Flecken bezeichnen den buntscheckigten Ruecken und blendendes Gold blitzt unter den Schuppen hervor. Bald schwimmen sie durch die
Luefte,

dans ces antres crevassées. Versus praeterea 169. 170. cum Virgilii illis com-
parandi sunt, Aen. VIII. 417-421.

Insula Sicanium iuxta latus Aeoliamque
Erigitur Liparen, fumantibus ardua saxis
Quam subter specus, et Cyclopum exesa caminis
Antra Aetnea tonant, validique incudibus ictu
Auditi referunt gemitum, striduntque cauernis
Stricturae Chalybum et fornacibus ignis anhelat.

Hae hypotheses, siue mare siue ventum ex Aetnae faucibus furere, admodum
inueteratae videntur. Lucretius enim alteram earum, quam vero? incertum est,
profert, Libr. VI. de rerum natura. 694-702, ita canens:

Hac ire fatendum est

Et penetrare mari penitus res cogit aperto.

Faber et Creech pro *mari* legunt *anima* siue vento atque ita quoque legen-
dum esse, non dubium videtur. Omnia enim, quae Lucretius ibi dicit, de
vento quidem sed non de mari valere possunt, Quum Claudianus in priori hy-
pothesi, quoad verba quoque, Lucretii locum ante oculos habuisse videatur, ex eo
quoque recta Lucretii lectio restituenda erit. Legerem igitur *anima*, non vero
aperta, sed operta. Vtrumque vero poetam inter se comparare non pigebit.

p) Totum hunc locum adeo in interpretatione conuertit *Merianus*, vt non Clau-
dianum sed alium quemdam poetam audire putemus. Quaedam modo senten-
tiae meae confirmandae causa adferre liceat: Deja elle (Ceres) saisit les rênes;
ses dragons se courbent en replis tortueux, deployent leurs ailes et font voler
le char à travers les nues. Leur poison sans force n'est plus qu'une légère

E

ecume,

Luefte, bald fliegen sie auf der Erde dahin. Die Raece, mit Staube bedekt, befruchten das Erdreich und zeitige Aehren wachsen unter ihnen empor. Aufsteigende Halmen bezeichnen die Tritte und blühende Saaten den Weg. Aber nun ist sie schon ueber den Aetna dahin und schon verschwindet Trinacrien aus ihrem Gesichtspunkt. Da opfert sie, ihres Schicksahls bewußt, noch einmal Stroeme von Thraenen, da wirft sie noch einmal mitleidige Blicke zurueck. Sey ewig, ewig gegrueßt, so sprach sie noch einmal, vortreffliches Land; dich liebte ich mehr als den hohen Olymp - dir gab ich die Wonne meines Geschlechts, die Frucht meiner Liebe. Wuerdige Belohnungen erwarten dich noch. Nie soll dich ein Eisen durchgraben, und niemals die Pflugschaar umwuehlen. Ohne ihnen sollen deine Gefilde schon bluehn. Von keinen Ochsen geplagt, wird der reichere Landmann die durch sich entstehende Saaten bewundern.

So sprach sie, und kam, von ihren Schlangen geleitet, zum Ida. Hier ist der ehrwuerdige Tempel der Goettinn, der geheiligte Stein, in welchem sie wohnt, den eine Fichte mit dichten Aesten umschattet, die von keinem Sturme erschuettert mit sanftem Geraeusche der Blaetter die Ohren ergoezt q). Schreckliche Taenze, ein wildes verwornes Geschrey, die aus der Tiefe erschallen, erschuettern den Tempel: der Ida erthoent vom Geheul der Bachanten: sein Gipfel erbebt mit dem erschrockenen Walde.

So

ecume, dont ils humectent le frein. Haec omnia ne tribus quidem Claudiani versibus continentur;

Cybelen, sinuosa draconum

Membra regens, volucris qui peruia nubila tractu

Signant et placidis humectant frena venenis.

Explicare sed non interpretari fortasse voluit Merianus.

q) — — densis quam pinus opacat

Flon

So bald die Ceres nur kam und ihre Trommel erthoente, da schwiegen die lermenden Choere. Corylas schwingt nicht mehr sein Eifen, da erklingt kein Schall der Trompeten und Floeten -- die Loewen unterwerfen sich biegsam dem Joch r) und froh springt Cybele aus ihrer Hoehle hervor und kuest ihre Tochter die Ceres.

Dies alles sah' Jupiter vom hohen Olym und da entdekt' er der Venus seine geheime Entschliessung. "Dir, Venus, will ich meine verborgenen Sorgen offenbahnen. Schon lange ist die schoene Proserpine dem Gotte der Hoelle von mir zur Gemahlinn bestimmt. So will es das Schicksahl, so befiehlt es die Themis. Izt ist ihre Mutter entfernt, geh' nach Sicilien hin, aber eile! und locke die Tochter der Ceres auf die lustigen Fluren heraus. So bald nur die Morgenroethe hervorbricht, dann bezwinge du sie mit den Kunstgriffen, mit welchen du alles, und auch mich oft zu ueberwaeltigen pflegst. Warum sollen die unteren Reiche allein in der Liebe unthaetig bleiben? Nein, kein Gebieth, kein Herz auch unter den Schatten, sey fuer dich, o Venus, verschlossen. Selbst die traurige Erynnis soll die Gewalt der Liebe empfinden -- Acheron, ia das harte Herz des grausamen Pluto, soll in Wollust zerfließen."

Venus beschlennigte diese Befehle. Pallas und Diana, mit ihrem schreklichen Koecher geruestet, sind auf des Hoechsten Geheis, ihre Be-

*Fronibus et nulla liuos agitante procella,
Stridula coniferis modulatur carmina ramis;*

Difficile est, talem horum versuum reddere interpretationem, qualis Claudiani sermoni rite respondeat. *Merianus* explicando difficultatem denuo sustulit — les feuilles, par un murmure melodieux repondent au souffle legere, qui effleure les rameaux.

c) Blandasque leones summisere iubas, id quod ita intelligo, vt leones, Cybellis curru adiuncti se blande subiecerint,

Begleiterinnen. Der Weg, den sie einherwandeln, glaenzt von goettlichem Schimmer s). So verkuendigt ein sinkender Comete, der mit blutigem Feuer den Himmel herabsteigt, ein trauriges Schicksahl vorher. Kein Schiffer, kein Volk ficht ihn ungestraft in seinem drohenden Schweiffe. Den Schiffen droht er verwuestende Stuerme und den Staedten wuethende Feinde. — Da kam dann Venus in das Gebieth, wo der Pallast der Ceres, von Cyclopischen Haenden erbauet, hervorstieg. Eiserne Mauern, und eiserne Pfosten, und unermessliche Thore in staehlerne Fugen gedreht! Nie kostete weder dem Pyrakmon noch den Steropen ein Werk so viel Schweifs als dieses Gebaeude; nie war ein so maechtiges Feuer, nie floss mit staerkerem Strom das Metall aus dem gluehenden Ofen, als da sie dieses erbauten. Elfenbein bekleidete die Zimmer des Hauses, der Gipfel ruhte auf Balken von Erz, und erhabene Saeulen, aus goldenem Metalle gewunden, stiegen ueber demselben empor.

Proserpine, in sanftem Gesang, der die Wohnung mit reizenden Thoenen erfuellte, saß eben und wirkte, doch ach umsonst! ein Geschenk fuer ihre einst wiederkommende Mutter t). Hier zeichnete sie mit ihrer Nadel die ganze Ordnung der Elemente und die Wohnung ihres Vaters — wie die schoepfrische Natur das alte Chaos geordnet, und wie sich der Saame von iedem Wesen vertheilt habe. Die leichtern Theile steigen empor; die schwerern sinken in den Mittelpunkt herab. Der Aether entflammt, der Himmel dreht sich mit seinen Gestirnen herum, es fließet

s) *Diuino semita gressu claruit, idem videtur, quod Virgilius: Incessu Dea patuit.*

t) *Irrita texebat rediturae munera matri:*

Quam copiose denuo in interpretando hoc versu versatus est Merianus? tandis qu'elle travaille à une robe superbe, riche présent, qu'he las elle destine en vain à une mere, qu'elle ne reverra point.

fließet das Meer, und in seiner Axe schwebet der Erdkreiß u). Man-
nichfaltige Farben beleben das Bild. Die Sterne glänzen im Golde, die
Meere fließen wie Purpur, und himmelblaue Wellen schwellen kuenstlich
auf ihm daher und ihre Ufer schimmern vom Glanze köestlicher Steine.
Der ganze Anblick ist taeuschend! Man glaubt, den Schilf sich bewegen
zu sehen und das dumpfige Murmeln des rieselnden Baches zu hoeren.
Sie fuegte die fuenf Zonen hinzu. Die heisseste war mit gluehender Ro-
ethe bedekt. Borstendes Erdreich und schmachtende Seen schwebten auf
ihm. Zu beyden Seiten erschienen die bewohnbahren Welten, von sanf-
terem Clima belebt und fuer Menschen geschaffen, und am aeussersten En-
de von diesen, da blikten die kaelteren Laender hervor, von stetem Win-
ter veroedet und vor ewiger Kaelte unwirthbahr.

Ja sie brachte fogar auf dieses Gemaehtde die Finsternisse des Plu-
to, und die fuer sie so unglueklichen Geister der Hoelle. Ein geheimes
Gefuehl sagte ihr da ihr kommendes Schicksahl vorher — denn ihr
ganzes Gesicht schwamm in stroemenden Zaehren. Schon zeichnete sie
am aeussersten Rande des Bildes das Weltmeer mit hellen durchsichtigen
Wassern. Da erthoenten die Thore -- sie merkte der Goettinnen An-
kunft und verlies ihre unvollendete Arbeit. Eine purpurne Roethe drang
unter ihren reizenden Wangen hervor und durchfloss das schneeweisse
Antlitz: Empfindung der reinsten Schaam blikte aus demselben hervor.
So schoen prangt das Elfenbein nicht, das in Sidonischen Purpur ge-
taucht ist,

Nun

u) incanduit aether:

Egit flamma polum: fluxit mare: terra pependit,

Claudiani quidem verba in versione retinui sed interpretari malle: Da erscheint
der schimmernde Aether, der Himmel mit Sternen besaet, das fließende Meer,
und der in seiner Axe schwebende Erdkreiß.

Nun tratt die Sonne langsam hinter die Berge zurueck und die thauende Nacht trug erquickenden Schlaf und staerkende Ruhe auf ihren Fittigen daher. Und schon ruestete sich Pluto auf den Wink seines Bruders zu der Reise nach der oberen Welt zu. Da spannte die gehaeffige Alekto die scheusslichen Pferde am Wagen, die Pferde, die an dem Ufer des Cocytus weiden und die schwaerzlichen Gefilde des Erebus durchirren, die vom faulenden Wasser des stillen Lethe getraenkt mit lechzenden Zungen ewige Vergessenheit auspeyen. Da standen Orphneus mit grausam draeuenden Blicken, der fluechtige Aethon, und Nycteus, die Zierde der hoellischen Heerden und Alastor vom Pluto gezeichnet, die standen am Wagen gebunden und stampften von wilder Begierde, die kommende Beute zu tragen.

CAPUT III.

Claudiani carmen ad epices regulas exigitur: et, quae virtutes, quae vitia in eo insint, examinatur.

Praeter CRUSIUM a) et MERIANUM neminem adhuc exstitisse, qui in examinanda carminis *de raptu Proserpinae* oeconomia operam collocauerit, notum omnibus erit. Sunt quidem, qui commentariis illud illustrarunt, sunt porro, qui mentionem illius cum laude fecerunt, ad quos ANGELUS DECEMBRIUS b), JO. JOUIANUS c), JO. VADIANUS d), SARVARO-

a) Notandum est, *Crusium* poetae rerum ornandarum et pulcre describendarum facultatem magis quam illius in rebus disponendis artificium examinasse.

b) de Politia Litterar. Libr. I. Celebrantur - Claudianus, cuius minus opus de raptu Proserpinae non iniucundum.

c) in Aët. Dialogo.

d) in Catechesi Geograph.

VARONIUS e), BERSMANNUS f) alique pertinent, sed nullus eorum de carminis prefio accuratius diiudicauit.

Quod si vero carminis indolem et naturam et poetae in componendo illo artificium accurate constituere ac recte declarare velimus, ab initio statim inquiramus, necesse erit, ad quod carminum genus Claudiani poema a nobis referendum sit? Id quod quidem cum ex materia, quam tractandam poeta sibi sumfit, tum ex elaborandae atque exornandae illius ratione cognoscere optime poterimus. Argumentum vero, in quo poeta versatur, actionem siue rem gestam aliquam complectitur, quae ab vna quidem persona suscepta, plurium vero accessione implicata retinetur et felici tamen successu ad finem perducitur. Quae quamuis res ex sanctiori Veterum doctrina exhausta sit, omnis tamen elaborandae, atque amplificandae illius ratio ex poetae modo ingenio profecta esse videtur. Claudianus porro narrat, sed summa sublimitate ac gravitate, quam animus assequi potest, incedit, eoque orationis cultu iisque ornamentis, quae carmini epico modo propria esse debent, omnia adumbrat. Quae quidem attributa, quae in Claudiani carmine deprehendimus, nonne illius genus et naturam constituent? Cui vero carmini ea magis conuenient, quam carmini epico? Verum enim vero accuratius fortasse aliis disputatum videretur, si carminis epici definitionem primum posuissem et, quantum poematis Claudiani natura atque indoles cum illa conueniat, designassem. Id quod autem qua ratione a me fieri poterat, quum in constituenda carminis epici definitione adeo in diuersas sententias abierint, qui de illo tradiderunt, alique naturam epici carminis ex Homeri exemplo constituere, alii vero ad notionem e natura rei institutam reuocare illud exemplum studuerint

e) ad carmen IX. Sidonii. Proserpinae raptum Claudianus tribus elegantissimis libris descripsit.

f) in Commentar. in I, Georg, Virgilii

rint adeo ut nec HOMIUS nec BATTEUSIUS carminis rationem satis acute ac subtiliter definierint g) ? Claudiani denique poema ab omnibus, quae exstant, epicis carminibus in quibusdam rebus adeo diuersum est, ut ne vlla quidem definitio, si Homeri ac Virgilii operibus ea quoque conueniat, ei accommodata esset. Quod si igitur hanc carminis naturae constituendae viam ingressus essem, omnem disputationem meam fluctuantem atque incertam fuisse, quis non cognoscet? Sed sunt quaedam leges, ex ipsius poesis heroicae natura derivatae, quae iudicandorum et metiendorum carminum epicorum causa quasi latae sunt easque ad examinandas Claudiani carminis virtutes iamiam conferre, instituam.

Primum, ad quod spectandum mihi est, id erit, ut examinem, num carminis ambitus, dispositio atque ordo poesis heroicae naturam atque oeconomiam, regulis constitutam, referat nec ne? Id quod nec accuratius nec certius perspicere poterimus, quam si Claudiani argumentum cum eadem, quam OVIDIUS de raptu Proserpinae narrauit h), fabula conferamus atque vtriusque poetae narrandae, disponendae atque accumulandae fabulae rationem inter se comparemus. Argumentum nimirum, quod Claudianus elaborandum sibi subiecit, ad antiquas illas, in quibus verae atque utilis alicuius rei historia recondita erat, fabulas pertinet. Ovidius quoque fabulae instar illud tractauit, quum Proserpinae raptum cum ea simplicitate, ea natua ac modesta venustate, cum molli quadam ac remissa oratione et cum ea rei alicuius collocandae breuitate et facilitate tradat, quae fabularum naturae atque indoli respondent, Claudianus vero rem inde ab initio iamiam in talem actionem conuertit, qualis omnem expectationem aequae ac admirationem nostram excitare potest. Ex Ouidio non nisi

g) Qua quidem de re III. *Meuselius*, amicus integerrimus, bene atque eleganter dis-
seruit in parte posteriori disputat. de Lucani Pharsalia.

h) Metamorph. V. 341. sqq.

nisi Veneris dolis factum est, ut inferorum rex Proserpinae candore et pulcritudine subito captus, amoris veneres sentiret Proserpinamque in regnum suum deduceret. Sed quid Claudianus? Pluto, se solum inter fratres suos a matrimonio remotum videns eamque fortunam Joui, qui, amori deditus, amplexus voluptates et delicias perpetuo perciperet, attribuens ira atque invidia aduersus eum rapitur et ad bellum vlciscendi sui causa commouetur. Jupiter, nisi fratris inferorumque furori expositum videre se velit, coniugem ei dare coactus est. Quum igitur apud Ouidium non nisi Venus omnem rem inciperet eamque ad finem perduceret, ea Claudianus quasi Jouis modo ministra utitur, quae patris consilium exsequi totiusque rei finem faciliorem reddere debeat. Et qua quidem de causa rei ordinem hac ratione instituerat poeta, quam ut maioris momenti actio, quae Jouis consilio ac voluntate suscipiatur, exinde oriatur? et quantum deinde ex eo ad rei grauitatem et maiestatem proficiscitur, ut Venus, una cum Minerua et Diana coniuncta, appareat! Ex his iamiam patet, fabulae ita commutandae, disponendae atque amplificandae nullam aliam poetae fuisse rationem, quam ut ex ea argumentum epopea dignum efformare possit.

Sed quid de Claudiani argumentum diiudicandum? Maiestatine et sublimitati epicae illud conuenit an auersatur? Estne illud tale, quale id esse debeat, in quo poeta cum dignitate atque utilitate versari possit? omniane porro, quae de eo dicenda erant, in usum suum conuertit Claudianus? Quae quidem omnia, si rite procedere volumus, a nobis discutienda sunt atque accurate constituenda. Verum quidem est, poetam admodum difficile opus sibi imposuisse, quod argumentum, sibi elaborandum, ex mythologia petierit, in quo omnes res superiorum modo viribus, mortalibus, quibus ministris in exsequendis consiliis sententiisque illi utantur, plane remotis, suscipiantur atque a Diis ipsis agantur. Nullo quidem adhuc praecepto constitutum est, poetae in constituenda materia sua an ex historia an ex fabularum doctrina hauriendum sit, nisi Homerum et huius

rei summum iudicem eiusque exemplum velut vnicam legem cognoscere velimus. Quidni, si ἐποποιίας naturae respondet, si ea quasi postulat, ut poeta in componenda atque elaboranda materia, quamvis ex rerum gestarum monumentis deprompta, nec historiae filum nec fidem presse sequatur, sed ex imaginandi vi adiiciat atque ad veritatis speciem fingat, quaecunque rem suam maiorem, digniorem et pulcriorem exhibere possunt; quid interesse adhuc videtur, siue poeta rem aliquam, quam historia praebuit, in epicam fabulam, verae illius naturae nulla ratione habita, conuertat, siue fabula aliqua ita vtatur, ut ex ea dignum et honestum carminis, epici argumentum efformet? Quid? quod sunt, cur argumentum plane fabulosum epopeae indoli ac rationi accommodatum habere possimus. Poeta enim, ad fabulas recedens, non iis in obseruando verisimili legibus, quas historia et poetae imponit, adstrictus et imaginandi vis non tam angustis in fingendo et collocando finibus cohibita ac repressa videtur. Sed eam tamen, id quod ingenue profiteor, fabularum, quae heroum antiquorum res gestas complectuntur (ad quas Valerius Flaccus quoque accedit) doctrinam et non mythologiam eiusmodi argumenta, in quibus poeta recte versari possit, praebiturum esse arbitror. Non enim in tractanda diuina fabula eadem licentia uti potest poeta, ac in humana, nisi aliquid a doctrina, quam de Superis tradebant veteres, alienum proferre velit; non licet denique, Deos, quando ipsi agunt, ita proponere atque inducere, quam si hominum modo actiones regunt et disponunt. Ex poetae saltem exemplo elucebit, eiusmodi materiae, ex mythologia exhaustae, tot et tantas difficultates inhaerere; quot et quanta vix a quocunque poeta tolli possunt. Infecunda enim et ingrata ea est, quae poetae ingenio nihil paene offert, et quum angustiore gyro coercetur, multo plus laboris, artis et subtilitatis ea requirit, quam vllum, quod historia exhibere potest argumentum. Materiam igitur, quam Claudianus tractauit, poesis heroicae dignitati non conuenire, puto et paullo post pluribus comprobabo.

Inqui-

Inquirendum nunc erit, num Claudiani argumentum eo careat, quod interesse nostra solet, nec ne? Est omnino in eo, quod interest, atque animum commouet, sed quod interesse eorum modo plurimum poterat, qui eodem tempore cum Claudiano vixerunt eandemque diuinarum rerum doctrinam sequuti sunt i). Iis enim temporibus materia accommodata erat et antiqua, quippe quae, ex ipsa eorum religione petita, maximi momenti rei, agri colendi atque arandi, historiam complectitur. MERIANUS quidem putat, quum maxima Claudiani vis existat in hominum mentibus vel ad dolorem incitandis vel ab hisce permotionibus ad lenitatem reuocandis, in eo quoque id, quod in carmine eius interest, consistere, vt animi motus poeta optime exprimat et lectorum quoque mentes commoueat atque incitet k). Aliorumne vero, si rem cum subtilitate peruestigare velimus, fortunae ac commotiones nos afficient, nisi causae, ex quibus eae profisciscuntur, aliquid habeant, quod ad nos pertineat l)? Homeri, vt rem meam illustrem, et Virgilli carmina vniuscuiusque Graeciae et Ro-

i) *Crusius* iamiam in eo consentit, inquit: However, the subject, as being a most celebrated story in the Heathen Mythology, could not but be entertaining to the reader at that time, p. 120. Tom. II.

k) Il régne, inquit Merianus, dans tout cet ouvrage un intérêt très vif et très soutenu. Les passions sont peintes avec beaucoup de force. Le dernier Chant est tout à fait dramatique. Les divers mouvemens, qui agitent et déchirent l'ame de Cérés, sont parfaitement bien nuancés. p. 77.

l) Optime atque acutissime de eo, quod interesse in poemate epico nostra potest, disputauit *Dubosius* in libro, qui inscribitur: *Reflexions critiques sur la poésie, et sur la peinture*. Referam quaedam, quae ad rem meam pertinent, ex versione illius libri vernacula: „Ein Subject, das die Hauptbegebenheiten der Geschichte eines gewissen Volks enthaelt, ist interessanter fuer dasselbe Volk, als fuer eine andre Nation. Der Stoff der Aeneis war wichtiger fuer die Roemer als er fuer uns ist —, Man unternimmt zu viel, wenn man uns gegen Personen, die uns vollkommen gleichgueltig sind, so viel Zuneigung beybringen will,

Romanorum cuius interesse poterant, quia alter summam rem, quam veteris Graeciae principes susceperant, alter vero Romani imperii originem tractandam ex historia sibi subiecerat; et nostra quoque interesse ea adhuc possunt, quia eorum actiones inter homines intercedant, quos profecto exstitisse eaque omnia perfecisse, persuadere nobis possumus. Claudiani vero actio Deorum modo, quos ne cogitare quidem possumus, res est. Id quod autem impedit, quo minus ea magnam vim ad animum nostrum habere possit. Accedit deinde, quod pulcherrima et grauiissima carminis pars, quae ad commouendum aequae ac delectandum animum plurimum efficere possit, agriculturae originis et progressus descriptio siue temporis iniuria nobis erepta siue nunquam a poeta elaborata sit m). Quum igitur poeta rem ante oculos posuit a temporis nostri natura atque animo alienam, ea eo minus quoque interesse nostra poterit.

Quamuis vero materia eo, quo mens nostra moueri ac delectari potest, maxime indigeat; tanto tamen cum artificio in ea versatus est poeta, quanto in arida et sicca materia potuit atque arte eam eo, quo carebat, exornauit. DUBOSIUS iamiam monuit, infecundo atque ingrato argumento poetam arte et labore inferre illud posse, quod nostra interfit

ani-

will, dass wir von allen ihren glueklichen und unglueklichen Schicksahlen sollen geruehrt werden. Es ist gut, wenn sich der Dichter aller Neigungen und Leidenschaften, die schon wirklich in uns vorhanden sind, vorher versichert, und derienigen hauptsaechlich, so uns als Einwohnern eines Landes, oder auch von einer Seite eigenthuemlich sind. &c. Vid. Tom. I. Cap. XII.

m) Agriculturae originem principem Claudiani carminis partem fuisse, e carminis initio, siue, si mauis, inuocatione, videmus.

Quantasque per oras

Sollicito genitrix errauerit anxia cursu,

Unde datae populo leges et glande relictæ,

Cesserit inuentis Dodonia quercus aristas,

animumque capiat et delectet n). Id quod quoque eo praestitit Claudianus, ut ad maiorem animi voluptatem rem non solum inueniendo ac collocando sed et coloribus pigmentisque, ab iis rebus, quae afficere nos possunt, petitis exornauerit et non ad fabulae modum eam tractauerit sed in rem inter Deos omnino gestam commutauerit. Quae quidem omnia ex subtiliori, quam nunc instituemus, dispositionis examinatione elucebunt.

Aktionis vero ingressus iamiam magni et grauis aliquid habet, rationi, omnem rem inueniendo ac disponendo ita conuertendi, ut non modo lectoris animus sed poetae quoque spiritus in elaborando argumento excitetur atque inflammetur, profecto accommodatissimus. Pluto, non amoris dulcedine captus, sed inuidia erga fratrem suum excitatus, coniugem desiderat, quae ei solatium quasi in tenebris suis esse moestamque ipsius sortem tolerabilem reddere possit. Eo minus igitur desiderium, quo ille flagrat, iniquum videtur, ex quo iustioribus causis adiungere sibi velit uxorem. Quid mirum igitur, ut iracundia ille exardescat et seuerè minetur, nisi Jupiter voluntati ipsius satisfaciat? Quid mirum, ut tota inferorum cohors principis ipsius causam suscipere ac defendere velit? Quum igitur Plutonis iram ex iis causis deduceret poeta, quae et alios cum eo coniunctos ad ultionem sui commoueat; eo effecit, ut eiusmodi res et casus et pigmenta sese ei offerrent, quae animum excitare et capere possent. Itaque puto, Claudianum in instituendo carminis ingressu optime versatum esse, quippe qui eo rem tractandam inde ab initio statim ad eam sublimitatem et dignitatem extulit, quae actioni, poemati heroico subiectae, propria sit, necesse est, et poetam ad eas res deducit,

n) Vid. reflex. critiqu. sur la poésie et sur la peinture I. Tom. Cap. XII. Künstler wissen ihren Stoff zu bereichern, sie können Subjecte, die ihrer Natur nach ohne alle Interesse sind, zu interessanten Subjecten machen.

cit, in quibus pulcre adumbrandis ingenium illius excellere optime potest o). Sed

Parcae vetuere minas —

Quam apte, ut Parcas ad leniendum et flectendum Plutonis animum adhibuerit poeta! Quum enim Parcae nihil aliud, quam ordinem, in rerum natura legibus sanctissimis semel constitutum, significarent legesque illae superiorum, qui eas tulerant, discordia ac bello tolli atque euerti possent, quis alius maiori cum dignitate et feliciori successu rem illam suscipere poterat, quam Parcae? Quae quidem erant, quarum precibus obsequi et obsequendo omnem dignitatem et maiestatem obtinere Pluto poterat, quum summis et maximi momenti argumentis reuocare eum illae studerent,

Ne pete firmatas pacis dissoluere leges

Quas dedimus, neuitque colas.

Aequo et facili tenore res iamiam procedere incipit, quum inferorum rex ad fratrem suum mittat Mercurium, qui coniugem ab eo petat, et Jupiter desiderio illius satisfacere eique Proserpinam in matrimonium dare haud longe dubitet. Verum enim vero iucundissimis variarum rerum, quae delectant, imaginibus, quas narrationi infert, lectoris animum retinet poeta, antequam summi Deorum regis consilium, qua ratione res omnis exsequenda sit, aperiat. Et quum magni interesset, cum rei, quem Jupiter constituerat, exitum exhibere, qui ab initio dubius quidem videri sed deinde iis ipsis mediis, quae impedire eum videbantur, feliciter procedere possit; Claudianus id optime ea, quam iniit, actionis perficiendae via effecit. Venus enim non sola est, quae Jovis sententiam conficiat sed Dianam et Mineruam comites et ministras ea habet. Et qua quae-

fo

Crusius hoc iamiam notauit: and as the powers of Heaven, Earth, and Hell are interested in the principal action, the Poet could not fail of a fine opportunity, to display his happy talent for description. p. 120. Vol. II,

so de causa has duas Deas iis personis, quae omnem rem gerunt et perficiunt, adiungit poeta? Quid quaeso utilitatis ex earum societate ad rem ipsam redundat? Multum sane. Quum enim Diana et Minerva sanctissima ipsarum castitate, quam perpetuo observabant, celebres essent p), quid mali ex Dearum aduentu suspicari poterat Proserpina? Eo facilius igitur Venus dolis suis decipere eam poterat q). Sed maxime dubium quoque rei euentum reddunt Diana et Minerva, quum armis instructae atque ad defendendam quasi Proserpinam paratae illae appareant raptamque iamiam comitem Plutonis manibus eripere studeant. Magno igitur cum artificio duabus Diis poetam usum esse eorumque accessione effecisse, ut res non solum impedimentis quibusdam, quamvis paullulum temporis retineatur sed et ad dignitatem quandam perducatur, quae animi nostri motus eomais excitet, quo plures fortis illius, Proserpinae ferendae, participes esse videmus, quis non cognoscat? Sed aliam adhuc utilitatem et haud exiguan ex hac Claudiani inuentione ad omne carmen proficisci, existimo. Quum enim Proserpina eo facilius dolo capi posset, quo minus tantum mali ei instare ex Dianae et Mineruae societate suspicaretur, quum porro fortunae suae innoxiam esse atque omni culpa carere eam videamus, fors illius nonne animum nostrum commouebit? Claudiani Proserpina nonne magis deploranda nobis videbitur quam Proserpina Ouidii? Haec enim sponte sua ex claustris, in quibus condita a matre erat, in apertum campum sese conferens omnibus, quae euitare ex matris consilio ea debebat, periculis sese obicit; illa vero non nisi Dearum, in quarum societate tutam sese putabat, quarumque precibus resistere non poterat, consilium sequitur.

p) Vid. Winkelmanns Geschichte der Kunst I. Th. IV. Cap. p. 156.

q) Electra eandem excusandae sui ipsius rationem profert, L. III. 207-209.

Cum subito — —

Cytherea venit, suspectaque nobis

Ne feret, hinc Phoebea comites hinc Pallada iunxit.

quitur. Qua quidem re efficitur, ut, quum Proserpinae fors eo maiorem vim ad animum habeat, id, quod ex personarum, quos agere videmus, conditione et fati interesse nostra solet, poemati inferatur.

Facile fuisset poetae, carmen suum hoc loco iis casibus, seu narrationibus accumulare, quae non ad rem ipsam quidem pertinent, eamque tamen exornant animumque delectant. Et sunt fortasse, qui Claudiano vitio vertendum id esse putent, quod occasione, carminis sui ita amplificandi plane non usus sit, imprimis quum inter Venerem eiusque comites arte non minus, delusas, certamen siue contentionem aliquam exspectemus. Sed maioris momenti res a poeta ante oculos ponenda erat, quam quidem longius reiicere, a veritatis specie plane alienum fuisset. Narrare enim debebat non solum, quo modo Cereris filia a Plutone raperetur sed pingere quoque dolorem, quo illa lumine ac mundo priuata afficeretur. Et quum

Torrentius amne

Hiberno tortaue -- pernicious hasta

in virgines Pluto irruat praedamque cum summa velocitate in regnum suum deducere properet; hanc principem actionem oculis et sensibus nostris subiiciat neque eam aliis non ad rem pertinentibus narrationibus remoueat, necesse profecto erat. Id enim, quod cum celeritate accidit, ita appareat nobis oportet, ut, si argumentum ad picturam apud animum reuocamus, vno quasi intuitu perlustrare illud possimus. Clandianum praeterea cum iudicio in materia, ex antiquis temporibus translata, versatum esse, ex eo elucet, quod rem aliquam, quam Ovidius fingit, Cyane interitum, hoc loco enarrare praetermiserit. Videmus, quantam curam in tractanda fabula adhibuerit poeta, ne aliquid, quod plane fabulosum et veritati maxime contrarium sit, proferret nobisque taedium excitaret. Sed fortasse rei seu actionis ipsius narrationem nulla alia

re

re retinere eaque de causa Cyane fortunam Electrae narrationi inferre voluit poeta r).

Quae quidem sunt, quae de carminis ordine ac dispositione dicenda mihi erant. Tertius enim poematis liber, cum secundo Aeneidos libro maxime comparandus, primas quasi earum rerum, quas poeta siue elaborare neglexit, siue temporis calamitas, id quod vix tamen mihi persuadeo, elaboratas nobis eripuit, lineas continet, nisi Jouis ad reliqua numina orationem excipias, ex qua eam, quam ille in omni actione obtinet, dignitatem cognoscere possumus. Sed ex his, quae iamiam exposui, elucet, poetam argumento suo omnem poeseos heroicae maiestatem, quoad modo fieri potuit, inueniendo, collocando atque exornando iniunxisse. Verum enim vero, quantum quoque in eo excellere et satisfacere studeat, tantum tamen aliquo, quod in carmine heroico non minimum est, vitio laborat, quod quidem est, quod omnem actionem, nullis paene rebus impeditam, nimis celeriter peractam proposuerit. Operae fane pretium est, accuratius inuestigare, idne vitium Claudiani ingenii inopiae ac ficcitati, an argumenti ariditati ac penuriae tribuendum sit? Qua quidem in re si recte versari velimus, quaerendum primum nobis erit, qua ratione poeta rem seu actionem aliquam in elaborando rite implicare et commode explicare possit? Si vero Homeri ac Virgilii exempla, quae omnino discernere possunt, consulamus, multum in eo positum esse, videbimus, quem locum, quemque statum totius actionis auctor inde ab initio actionis statim obtineat, quamque personam ei imponat atque imponere possit poeta? Exemplo nobis sit Aeneas. Quantarum quaeso miseriarum fluctibus ille mergitur, quot pericula ei superanda, quot impedimenta tollenda sunt, antequam ad finem, sibi propositum, peruenire queat! et quot res, quot noui casus exinde oriuntur, qui actionem non modo differunt sed

grata

r) L. III. de Rapt. Proserp. 245-253.

grata quoque multarum rerum variatione leuant, eamque ampliorem, grandiore atque admiratione dignissimam exhibent. Sed quae alia causa est, quam quod Virgilius Aeneae Junonem tanquam eam obiecerit, quae omnem vim et potestatem ad destruendas et deiiciendas illius res adhibet, quae, si Aeneas omnibus iamiam periculis liberatum sese putat, noua ei frustrare, nouas tempestates excitare potest? Qua quoque de re Junonem per omne Virgilii poema tanta vi agere ac faeuire videmus; id quod Virgilio magis laudi, quam vituperio, vt Batteusius existimat, ducendum esse arbitror s). Ex eo enim, quod Juno tantis viribus instructa incedit et summa mala, summas calamitates Troianorum principi affert, tot et tam variae res oriuntur, quae actionem ipsam maiorem efficiunt eamque iucunda variatione exornant. Jupiter nimium quidem quiescere videtur sed quiete quasi fruitur, vt eo maiori vi in Troianorum hostes inuehi omnemque eorum vim vno quasi ictu humum prostrernere possit. Quo quidem artificio ea ratione vsus videtur Virgilius, vt actionis tam inuolutae, adeo impeditae finis isque optatissimus eo magis admiratione nos afficiat, quo minus sperare atque exspectare eum poteramus. Et si Homeri opus nunc adiungimus et, qua ratione actionis implicandae atque impediendae vsus ille sit, examinamus, quae alia nobis obueniet, quam ea, quam in Virgilii carmine iamiam deprehendimus? Quum enim Homerus Achillem ita cum Ioue coniunctum inducat, vt hic omnia, quae illi accidunt, tanquam sibi illata, omnemque iniuriam, qua ille afficitur, tanquam sibi iniunctam accipiat, necesse quoque erat, Jupiter in omnibus, quae ad Achillem defendendum et vindicandum pertinebant, rebus omni vi ac potestate incedere.

s) Vid. Einleitung in die schoenen Wissenschaften nach dem Franz. des Herrn Batteux von Herrn Ratmmler. (Leipz. 1762.) Band II. p. 198. Jupiter, der maechtigste unter den Goettern, ist bey dem Roemischen Dichter ohne Kraft, ohne Wirkfamkeit, eine vernunftlose Maschine, -- Beym Homer siehet er, handelt er; er belohnt, er bestraft, er ist ein unumschraenkter und allmaechtiger Regent &c.

cederet. Jupiter igitur cum omni, quae summo Deorum patri a Veteribus tribui poterat, potestate ac maiestate rem suam agit, sed estne hoc illud, quod praecipuum Homeri meritum habere ex Batteusii opinione debeamus? Eane de causa tanta industria res agentem tantaque potestate valentem exhibuit Jouem, ut omnium Deorum summum sese declaret? an ut eo maiori vi iis obfisteret, qui Achillem offenderant et nihili duxerant, atque ut eorum consilia eo facilius ad nihilum redigere ac Agamemnoni imprimis ostendere possit, eum non nisi Achillis auxilio ac virtute magni aliquid suscipere et perficere posse? Posterius et quidem ea de causa arbitror, quia ex hac, Jouem exhibendi et repraesentandi ratione poeta optimam, novas res, novos casus, qui actionis finem cohibent et dubium reddunt, fingendi atque exponendi, occasionem haberet. Ex eo enim, quod Jouem, tanquam summum Achillis praesidium constituerat, tot tamque funesti casus, inde a libro VIII^{vo} vsque ad XX^{mum} Iliados Graecorum exercitui accidere eorumque rem tam innolutam, tam incertam fieri videmus, ut plane nihil de ea sperare liceat.

Sed ad Claudianum iamiam redeam et quid utilitatis ex excursionem, quam institui, ad disputationem meam proficiscatur, demonstrerem. Multum vero interesse, cognovimus, si poeta actionem describendam cum arte implicare velit, quem locum, quam personam actionis princeps atque auctor obtineat, quodque vinculum inter eum et superiora numina, quae omnes res dirigere solent, intercedat. Quum vero Claudiani carmen imprimis ea virtute indigere videatur, videamus, qua ratione Pluto, qui omnem rem suscipit, agat atque agere potuerit? Videmus autem eum victoris instar incedere, cui omnia cedunt, cui nulla impedimenta, nulla pericula sese obiciunt, et si qua offerre sese ei videantur, ea eum fugere quam impedire et cohibere malunt. Aliamne vero personam Pluto gerere ac sustinere, aliamque ei imponere poterat Claudianus? Equidem puto, nisi Pluto ipse ex Deorum et eorum quidem, penes quos summa potestas

erat, numero fuisset et nisi omnis res inter Deos ipsos acta esset. Id quod vero poetae eam, quam sequutus est, rei tractandae rationem tanquam legem imposuit, nisi quid, quod dignitati, sanctitati et maiestati Deorum non conveniat, committere ac tradere vellet. Dii enim in Claudiani carmine non eorum instar, quibus poeta modo ad inuoluendam et dirigendam actionem utitur, sed tanquam ipsa numina apparent, quae, a communi hominum natura plane remota, summa pietate ab omnibus colebantur t). Omnis igitur a poeta cautio adhibenda erat, ne actionem sine rem aliquam iis adscribat, quae a sancta atque augusta eorum natura plane abhorreret. Omnia porro, quae agebant, numine eadem sanctitate et potestate ab eo erant repraesentanda. Quae quum ita essent, causas quoque, cur Plutoni aliam personam induere ille non posset, percipere atque assequi facile poterimus. Quae quidem ex rei, quam a fratre suo ille petebat, natura atque ex mutuo inter eos vinculo imprimis elucere videntur. Nonne enim eodem iure, ac Jupiter, postulare ac tribuere sibi coniugem poterat Pluto? Et quando deinde poeta, actionis amplificandae atque inuoluendae causa Jouem illius instar constituisset, qui fratris voluntati non modo non satisfaciat sed pertinaciter ei quoque resistat eiusque impetum sustineat, quam quaeso cum eo agendi modo Jouis speciem ille praebuisset? Exhibuisset in eo iniustum sane Deum iniquumque fratrem et quam aliena eiusmodi Jouis repraesentatio ab ea, quam recentiores Deorum cultores de eo sibi formauerant, conceptione fuisset! Largior quidem, Plutonem

t) Vix dum id, quod dixi, vberiore explicatione indigere mihi videtur. Magnum scilicet discrimen inter Homeri et Claudiani Deos constituendum esse, arbitror. Hi enim tanquam sanctissima numina apparent; ii vero tanquam ea, quae hominibus modo adiumento esse eorumque res dirigere et constituere debent. His igitur poeta ex voluntate atque artificio utitur; illos vero non nisi tales exhibere ille potest, quales religio ipsa et ea quidem, quam Claudiani tempore Deorum cultores sequebantur, eos exhibere solebat.

nem tam impudenter, tam dure rem suam efflagitare, vt Jouem ad iracundiam magis quam ad voluntatem suam adducturum eum esse, putare possimus. Cogitemus vero quoque oportet, Jouem, Neptunum et Plutonem et natu et potestate inter se aequales fuisse atque vnumquemque eorum eodem iure eademque vi ac potestate incedere atque agere posse. Quid mirum igitur, quod poeta Plutonem, ad quem omnis res pertinebat, tot viribus, tot opibus, quibus eam consequi studet, instructum inducat? Videntur praeterea illi tres fratres tanquam ii Deorum a poetis quoque habiti, quorum nullus, quia ab eorum arbitrio omnis terrarum orbis pendebat, contrarium aliquid alii suscipere possit, si quoque controuersia aliqua seu bellum inter Deos oriretur siue a poetis in carminibus epicis fingeretur. Sunt fortasse, qui Iliados Librum XIII^{um}, vbi Neptunum ad Achiuorum partes transire eorumque res contra Troianos, a Joue excitatos, defendere videmus, mihi obiicient. Sed quam furtiue, quam occulte, fratre suo plane inscio, qui relaxandi quasi animi causa oculos a Troianorum Graecorumque pugna remouebat u), ad Graecorum naues ille descendit! Potestatem porro suam non ab initio ad defendendas eas adhibet sed modo

Κελευθίων γαιήοχος ὤρσεν Ἀχαιοὺς

et quum Junonis deinde arte Jouem grauis sopor opprimeret, tunc demum Graecos aperto fouere iisque omni sua vi adesse incipit. Ut primum vero Deorum summus Junonis dolos sentiret, iubet quoque, vt Iris ad Neptunum ire eique officia eius erga fratrem in memoriam reuocare debeat:

Βασίλειε Ἰρι γαίη, ποσειδάωνι ἀνάκτι

Πάντα ταδὶ ἀγγεῖλαι, μήδ' εὖ ψευδαγγελὸς εἶναι.

Παυσάμενον μὲν ἀνοχθῆι μάχης ἡδὲ πτολεμοῖο.

Ἐρχεσθαι

u) Il. N. v. 3. 4.

Ἄυτος δὲ πάλιν πρὶπεν ὅσσ' εὖ φαινω

Νοσφιν ἰφ' ἱπποπόλων θρηκων καθορούμενος αἶαν.

Ἐρχεσθαι μστα Φυλα θεων, ἢ εἰς ἄλλα διαν.
 Ἐἰ δὲ μοι οὐκ ἐπέεσσ' ἐπιπείσεται, ἀλλ' ἀλογησεί
 Φραζεσθω δ' ἡπειλα καὶ αὖ Φρενα καὶ κατὰ θυμον
 Μη μ' οὐδὲ κρατερὸς περὲν ἐπιοντα ταλασση
 Μειναι· ἐπεὶ ἐὼ φημι βίη πολὺ φερτερος εἶναι
 Καὶ γενεῇ προτερος, τοῦ δ' οὐκ ὁφείτα φιλον ἦτορ
 Ἴσον ἐμοὶ φαῖται τὸν δὲ συγεύσει καὶ ἄλλοι. v)

Et Neptunus, voluntate fratris cognita, quamvis inuitus atque iracundus, ex proelio discedit et Jouis consilia ac conatus infringere cessat w). Sed dilucidius paene Virgilius, quod omnibus illius cultoribus notum erit, nobis praebet exemplum, ex quo, veteres poetas tres superos fratres contrarios sibi non facile exhibuisse cognoscere poterimus. Junoni enim ibi
 poeta

v) Ιλ. Ο. v. 158-167.

w) Neptuni responsionem id, quod de mutuo inter tres fratres vinculo paullo ante dixi, probare, quis non videbit? Neptunus v. 187-89.

Τρεῖς γὰρ τ' ἐκ κρονίου εἰμεν ἀδελφοί, οὓς τέκε Ῥαῖη
 Ζεὺς καὶ Ἰγών, τρίτατος δ' αἰδὼ ἐνεροισιν ἀνάσσει
 Τριχθα δὲ πάντα διδάσκει, ἑκάστος δ' ἐμμεροῖ τιμῆν

et v. 193.

Γαῖα δ' ἐτι ζυγὴ πάσσας καὶ μακρὸς Ὀλύμπου.

et 208-210.

Ἄλλα τοδ' αἶνον ἄχος κραδεν καὶ θυμὸν ἱκανῶς
 Ὅπποτ' αὖ ἰσχυροῦ καὶ ὀμῆ πεπρωμένον αἶσιν
 Νεικέειν ἐθέλεισι χολωτοῖσιν ἐπέεσσιν.

Neptunum his locis eadem auctoritate ac maiestate, qua Platonem Claudianus exornavit, erga fratrem suum uti videmus. Claudianus hunc Homeri locum ante oculos habuisse videtur.

poeta narrat accidisse, vt Aeolum ad tempestatem excitandam ea commo-
nerit: iam

Ponto nox incubat atra,
Intonuere poli et crebris micat ignibus aether.
Sed;

Interea magno misceri murmure Pontum,
Emissamque hiemem sensit Neptunus et imis
Stagna refusa vadis, grauiter commotus et alto
Prospiciens summa placidum caput extulit vnda,
Nec latuere doli fratrem Junonis et irae
—— ——— et dicto citius tumida placat
Collectasque fugat nubes, solemque reducit x).

Quidni igitur? Claudianum non modo Plutoni eam, quam agere eum in
actione videmus, personam iure imposuisse sed in eo quoque Deorum, in-
ter quos ea agitur, naturae conuenienter egisse, vt non maiorem et fune-
stio-riorem inter eos accumulandae atque amplificandae rei causa, dissensio-
nem finxerit. Satis submis- se se gerit, omnemque, quam maiori natu fra-
tri debebat, obseruantiam in eo iamiam praebet Pluto, vt coniugem ab eo
petat. Quod si vero Jupiter Plutonis voluntati non satisfecerit, quid poe-
tae ex ea, quam inde a carminis initio instituerat, dispositione fingendum
et describendum fuisset? Bellum, inter summos Deorum principes ortum,
id quod vero et veritati contrarium et Deorum naturae ac sanctitati parum
conueniens habere possemus. Sed in eo Claudianum peccasse censeo, quod
in describendo ac fingendo infernorum tumultu non longius commoratus
sit. Eo enim, vt Parcae mature medium sese interiiciant, mature
quoque res ad eum finem, vltra quem transferre eam haud licebat,
perducitur.

Quae

x) Aeneid, l. v. 128-140.

Quae quidem, nisi fallor, causae sunt, cur omnis actio naturali quadam ratione progrediatur. Quum vero Plutonis desiderio respondere semel secum constituisset Jupiter, quis alius a proposito eum deterrere, quis modo impedire poterat, quo minus facile ad rem sibi propositam pervenire posset? Itaque Neptunum fratrem suum opibus suis adjuvare atque omnia, quae cohibere eum potuissent, impedimenta tollere videmus:

Sic, quum Thessaliam scopulis inclusa teneret

Peneo stagnante palus et merfa negarent

Arva coli, trifida Neptunus cuspide montes

Impulit aduersos y).

Minerua et Diana Proserpinam vindicare atque ad pugnam parare sese videntur, sed, Jouis voluntate vixdum percepta, animum quoque mitigant iramque restinguunt, ne illius in se conuertant indignationem. Et quo modo poeta rei quoque finem retinere et transferre poterat, quum celeriter peragenda atque eo tempore absolunda ea esset, quo Venus ad tradendam et Pluto ad rapiendam Cereris filiam convenire ex Jouis jussu deberent? Rei enim eiusmodi natura erat, quae, si votis eventus respondere deberet, summam celeritatem poscebat. Omnia igitur, quae enarranda de Dearum apud Proserpinam aduentu poetae adhuc erant, ea ratione in Electrae orationem intulisse videtur, ne earum rerum narratione ipsius actionis imaginem ante oculos ponere negligat.

Examinata iamiam carminis dispositione, quaerendum adhuc erit, num in Claudiani argumento id quoque insit, quod miros animi affectus moueat admirationemque efficiat? Quae quidem quaestio, si MERIANUM audire ac sequi volumus, magna iudicii subtilitate non indiget z). Putab

ille

y) de Rapt. Prof. II. 179. sqq.

z) La singularité la plus remarquable c'est, que tous les personnages, qui y figurent, sont au dessus de l'esprit humain. Ainsi le merveilleux sortant de l'action même,

ille enim, id, quod mirum in poesi heroica habere solemus, in actione ipsa, a Diis modo peracta, consistere, et Claudiani carmen in eo omnibus, quae exstant, carminibus praestare, quod nullos plane homines sed superos modo inter se agentes oculis illud subiiciat. Sed quid quaeso admirandum in eo nobis erit? quod Pluto Proserpinam rapuerit? Sed nonne eadem ab vnoquoque mortalium eadem arte, eodem euentu perfici possunt? Multi quidem atque inter eos imprimis BATTEUSIUS sententiam fouerunt, veteres poetas ea modo de causa heroum ipsorum actionis participes fecisse Deos, ut ea admiratione digna efficiatur. Sed acutissimus iamiam WEISIUS a), quamuis praeteriens quasi, declarauit, quam dubia, quam incerta ea sint, quae usque adhuc de hac re disputata habemus. Quum iamiam, eam vberius tractare atque inuestigare, nec locus, nec tempus patiatur, ea modo, ex quibus vtilitatis aliquid ad commentationem meam redundat, proferre atque exponere liceat. Quod si vero quaestionem, unde mirum in epopea oriatur, inquirere velimus, constituendum mihi primum videtur, cur rem siue actionem aliquam admiratione nostra dignam habeamus? Admiramur autem actionem, siue quia per se grandis et magna illa est, siue quia ad felicem euentum eam educere videmus, quum tot pericula, tot impedimenta adefient, ut plane de eo dubitare possemus b). Quis vero, si haec

ad
même, ce poëme est au poëme Epique a peu près ce, que l'Opera est à la tragédie.

a) Vid. Neue Biblioth. der schoenen Wissenschaften. (Leipz.) IX. B. p. 297. Die Epopee soll Bewunderung erwecken, ist dieser Endzweck wahr und ist er allgemein? Ist Bewunderung wirklich die herrschende Empfindung, die Homers Werke erregen und zurücklassen? *Entsteht diese Bewunderung in der That aus der Mitwirkung uebernaturlicher Ursachen?* Ist diese Wirkung zu allen Zeiten gleich und ihre Quelle unter allen Umstaenden dieselbe?

b) Puto omnino, ex Deorum adiumento mirum sed ea de causa proficisci, quia poeta iis ad rem implicandam atque eo maiorem reddendam optime uti potest.

ad Claudiani carmen conferre velimus, actionem, quam elaborandam sibi subiecit, per se magnam eamque habebit, quae admiratione adficere nos possit? Sed Dii, Merianus inquit, eam suscipiunt? Siue Dii, siue homines eam peregerint, ea ideo nec maior nec admiratione dignior nobis videbitur, quum vniuscuiusque rei siue actionis grauitatem et dignitatem non ex personarum, quae eum perficiunt auctoritate ac potestate, sed ex illius natura et pretio aestimare et constituere soleamus. Atque vt maxime, si res magna quoque fuisset, auctores illius potestate et vi, suscipiendi et perficiendi eam, valent, ita maxime quoque prosperum optatumque illius exitum exspectare possumus et nihil est, quod miremur. Et quae deinde pericula, quae impedimenta sunt, quae rei, quam Pluto appetit, euentum adeo dubium atque incertum faciant, vt eum non ipsi talem, qualem videmus, exspectare debeamus? Miro igitur, siue eo, quod admirationem nostram excitat, iusto minus Claudiani actionem carere, omnino arbitror.

Sed ad alia, quae de arte in tractanda materia et de ingenio ac facultate poetae in rebus, quae exornare eam possunt, exprimendis et describendis, dicenda adhuc sunt, transgrediar. Mirum quoddam poetae, id quod MERIANUS quoque recte monuit c), artificium in eo consistit, vt omnes Deos cum ea dignitate, quae vnicuique eorum conuenit, repraesentauerit. Omnia, quaecunque illi agunt, quamuis abhorrere a sancta atque augusta eorum natura ea videantur, ex iustis tamen quin? Deo dignis rationibus suscipiunt. Pluto, ira atque inuidia commotus, nihil profert, quod non maiestatem et dignitatem suam optime exprimat.

Tan-

Multa sane, si tempus modo pateretur, disserere possem, Liceat vero ad vberiore, quam pollicitus sum, de Claudiano commentationem ea transferre.

c) L'enlèvement de Proserpine. p. 67.

Tantumne Tibi — — —
In me iuris erit? sic nobis noxia vires
Cum caelo fortuna tulit? Num robur et arma
Perdidimus, si rapta dies? d)
et

Si dicto parere negas, patefacta ciebo
Tartara, Saturni veteres laxabo catenas;
Obducam tenebris lucem: compage soluta
Fulgidus umbroso miscebitur axis Averno. e)

His locis Pluto quasi ipse omnem, quae ei est, vim sentit; sentit se Iovi
aequalem esse et tot vires tot copias se habere, quot ad consequendum su-
um finem necessariae sint. Desiderium porro, quo ille flagrat, tale exhi-
bet poeta, quale iustissimum illud cognoscimus.

Te felix natorum turba coronat:

Ast ego deserta moerens inglorius aula

Implacidas nullo solabor pignore curas? f)

Jupiter deinde, coactus quamvis fratri cedere eiusque voluntati satisfacere,
grauitatis tamen et dignitatis suae, quam obtinere erga omnes reli-
quos Deos solet, adeo memor esse videtur, ut nunquam maiestati et san-
ctitati suae contrarium aliquid agere aut loqui eum videamus.

Candida Tartareo nuptum Proserpina regi

Iamdudum decreta dari. g)

Ita sententiam suam Veneri aperit et non fratris sui minis atque ira sed sua
ipsius voluntate ad constituendam eam se commotum esse, ipse declarat.

Crudele

d) L. I. de Raptu Prof. 93-96.

e) L. c. 113-116.

f) v. 108-110.

g) L. I. v. 215, 216.

Crudele atque inhumanum reliquis Diis videri poterat, quod Ceres vnica filia, anima et solatio ipsius, priuaretur. Sed quot easque iustissimas causas, cur ita agendum ei fuisset, ille profert! Exposita enim hominum, qui in summa paupertate, in maxima omnium paene frugum inopia, vitam vsque adhuc miserrimam degerant, miseria atque egestate, dolore porro, quem ex deploranda mortalium fortuna patris instar perceperat declarato, ita consilia, quae ceperat, enunciare incipit:

Tales quum saepe parentis

Pertulerim questus, tandem clementior orbi

Chaonis statui gentes iauertere victu

Atque adeo Cererem, quae nunc ignara malorum

Verberat Idaeos torva cum matre leones,

Per mare, per terras avido discurrere luctu

Decretum, natae donec laetata repertae

Indicio, tribuat fruges, currusque feratur

Auius, ignotas populis sparsurus aristas

Et iuga caerulei subeant Actaea Dracones. ^{h)}

Non alius igitur rei, quam salutis hominum restituendae atque amplificandae rationem habuerat, quum Proserpinae et Cereris fortunam in animo constituisset. Quo quidem quid augustius, quid dignius suscipere poterat? Et quum illud medium, quo utitur, ad finem consequendum esset aptissimum, quid est, quod opprobrio aut vituperio ei alii ducere poterant?

Eadem vero arte eademque vi poeta in exprimendis et describendis personarum motibus atque animi affectibus versatur. Quis quaeso Proserpinae, Electrae et Cereris imagines intueri, quis earum sermones legere atque audire potest, qui moestitiam illam, tam bene in iis expressam, non ipse percipiat? Dolor, quo Proserpinam afflictam videmus, ad eam moe-

ro-

h) L. III, de Raptu Proserp, 45-54.

roris et tristitiae grauitatem accedere videtur, qua ii modo, qui omnem spem salutis abiecerunt, afficiuntur. Id quod ex vehementi animi perturbatione, ex cogitationis motu celeriter agitato, ex frequentibus porro in dicendo interuallis et respirationibus, ex verborum deinde, quibus illa utitur, seueritate atque ex incitata illius oratione elucet. Nimis dure quidem verba illa, ex Deae ore profecta, sonant.

Cur non torfisti manibus fabricata Cyclopum
In nos tela pater? i)

Sed tonitru illius, quod Jupiter ad reflectendam Minervae et Dianae iracundiam emiserat, memor esse ea videtur. Ipsa vero profitetur cur tanto dolore confecta sit? quia omnium virginum, quae vnquam raptae sunt, miserrimam nec vllius tamen, quod commiserit, criminis obnoxiam sese putaret:

Nullane te flectit pietas? nihilumne paternae

Mentis inest? tantas quo crimine mouimus iras?

O fortunatas, alii quascunque tulere

Raptores! saltem communi sole fruuntur!

Sed mihi virginitas pariter caelumque negatur:

Eripitur cum luce pudor: terrisque relictis

Seruitum Stygio ducor captiua tyranno.

Aspectus Electrae magis quam sermo illius mouet. Narratio, quam matri de filiae eius sorte tradit nimis prolixa quidem videtur, quam quae ex animo, extremo dolore percussio, proficisci possit. Ex omni tamen oratione et officii et optimae mentis conscientia id animi testimonium cognoscimus, quod in summo quoque dolore tranquillitatem magnamque quandam vim in animum infundit. Necessè quoque erat, poeta Veneris artem, Proserpinam in apertos campos deducendi, atque omnia, quae inter Deas acciderant, adhuc referret; aptius vero, vt alio loco iamiam monui, vt

ea

i) L. II. 250. 251,

ea omnia in Electrae tanquam earum rerum testis narrationem inferret, quam ut ea ipse enarraret.

Et quis Cereris imaginem cum summa arte delineatam adspiciet, qui non maxime commotus ab ea redeat! quis in sermone illius omnium animi commotionum exprimendarum summum artificem non cognoscet atque admirabitur? Indignatio quaedam erga Deas, quae filiam ipsius Plutoni obuiam duxerunt; iracundia, quam in omnes Deos, qui ea, quae cum omnibus superis ei communia erant, iura torquere atque inflectere non dubitarunt, effundit; vindictae porro, qua erga Plutonium flagrat, cupiditas; subita deinde quaedam aerumnarum, si modo filiae fortunam haud occultam habere dii velint, patientia, desperatio denique, quum Deos nullis precibus flectere ac commouere possit; omnes hi motus animum ipsius mutuo perturbant, usque dum ipsa, filiae locum explorandi et perscrutandi, capit consilium. Quae quidem Cereris species optime adumbrata et summo cum artificio exhibita a poeta mihi videtur.

Aristotelis praeterea regulam, quam Homius quoque commendat k), personas, qui rem agunt, saepius eloquentes inducere, bene observauit Claudianus. Id quod eo magis necesse erat, quo minus alia ratione rem suam amplificare atque accumulare ille poterat. Sed ea quoque de causa eo exponendae personarum partim miseriae, partim vero declarandi doloris

k) Vid. Homens Grundsätze der Critik, Illter Th. p. 269. Das Gespräch macht einen tiefern Eindruck als die Erzählung; weil im erstern die Personen ihre Gesinnungen selbst ausdrücken, die wir in der letztern erst durch einen dritten erfahren. Deswegen macht es Aristoteles, der Vater der Kunsttrichter, zu einer Regel, daß im epischen Gedichte der Poet jede Gelegenheit ergreifen muß, seine Personen selbst aufzufuehren, indem er den erzählenden Theil so kurz macht, als es nur moeglich ist.

ris modo carmini suo maxime inferuit, quia fortuna et sententiae aliorum, id quod Homius etiam notavit, multo maiorem vim ad animum habent, si ex personarum ore proficisci, quam si a poeta referri eas audimus. Plutonis vero sermo omnium, quos poeta inferuit, pulcherrimus et nitidissimus est. Omnia in eo placent et iucunda sunt.

Quamuis nullas plane aliarum rerum siue actionum, quae non tam ad materiam ipsam pertinent, quam illius modo exornandae atque animi delectandi causa a poeta inferuntur, narrationes Claudianus nobis exhibuerit; iucundissimis tamen variarum, quae argumentum ei offerebat, rerum descriptionibus atque imaginibus poema suum accumulavit. Quales quidem sunt descriptio itineris Cereris ad penates, colloquii Hennae cum Zephyro, et operis, in quo perficiendo Proserpina cum tanta arte versatur, imago &c. Omnia praeterea alia, quae poemati heroico propria sint necesse est, grandis nimirum et sublimis orationis cultus, frequens quidam in enarrando ornatus, iucundarum rerum suavisimae et dulcissimae imagines, aptae rerum comparationes, in Claudiani carmine inesse, omnino profitendum est. Quantum vero in vnaquaque earum rerum poeta praestiterit, in sequenti dissertationis nostrae capite constituendi occasio nobis erit.

Haec igitur sunt, quae de carminis indole, dignitate et pretio dicere volui. Est illud poësis heroicae fragmentum, in quo non solum multae Veneres sed multa quoque vitia insunt, quae vero non tam ingenii Claudiani siccitati, quam argumenti ariditati tribuenda esse, arbitror. Si quoque Claudiani opus ab Homeri et Virgilio operibus multum recedit, cogitandum est, quod CRUSIUS iamiam dixit: "But as all i kan say would fall short of their excellency, let us return to Claudian, whom we must allow his due praise even in the Epic Way, when we recollect what a great Interval of time passed between him and Virgil, during which the Roman Empire was continually declining both in arts and arms;

„arms; this consideration will incline us to treat his faults more favourably, at the same time that we may endeavour to avoid them: „since it is next to a prodigy to see him breaking thro' so many impediments, and rise a perfection that sets him above most of the Poets „that preceded him, as he is infinitely beyond all that succeed him „for many ages.”

CAPUT IV.

De Claudiani sermonis indole.

Reliquum adhuc est, si promisso satisfacere volo, CLAUDIANI sermonis indolem inquirere ac constituere poetamque, ut ea res eo accuratius procedat, cum iis, quos imitatum eum esse apparet, poetis comparare. Quum vero accuratorem huius capitis tractationem ad vberiore, quam elaborandam mihi proposui, de Claudiano commentationem transferre animus sit; satis iamiam erit, indicare quasi modo viam, quam comparandi poetam cum aliis ingressurus sum.

Primum vero de CLAUDIANI sermone eiusque, varias res commode atque apte exprimendi, facultate dicendum nobis aliquid erit. Quod igitur ad orationis illius habitum, elegantiam, sermonis cultum et puritatem, ad suavem verborum collocationem atque ad numeros apte et leniter cadentes attinet, iis omnium temporis sui poetarum vnus adeo excellit CLAUDIANUS, ut ad Virgilii castitatem, suauitatem et gratiam proxime accedat. Si quoque in efferendis iisdem sententiis in iisdemque rebus describendis, quas Virgilius exprimit, alio verborum usu et dilectu gaudet poeta, difficile tamen aliquando est diiudicatu, num hic an ille rei naturam et vim oratione feliciter exhibuerit? Abundat sane singulorum verborum varietate et copia, sic tamen, ut vixdum verbum, nisi quod vim aliquam

quam ad rem effingendam habeat, nisi quod elegans seu graue sit, ex ore illius exire audiamus. Haud multum igitur superflui, nec redundantis in eo reperies. Quod vero proprium illius ingenium est, id est grauissimorum epithetorum quaedam luxuria, quae, lumina quasi, quam saepissime magnum descriptionibus atque imaginibus eius ornatum et saepius vero obscuritatis et taedii aliquid adferunt, quando nimirum nimium illuminare poeta eas studuerit. Aliquando quoque in faciendis verbis seu potius locutionibus nimio quodam studio versatus esse videtur. Cuius quidem de poetae oratione sententiae, quantum per hanc breuitatem, quam mihi praescripti, fieri potest, exemplis idoneis ratio reddenda mihi erit.

Claudianum vero locutiones quodammodo adhibuisse, quae nimium artificium produnt, paucis modo exemplis comprobabo. Quum Ceres Aetnam paene transisset, ille ita:

Jam linguitur Aetna

Totaque decrescit refugo Trinacria visu. a)

Placet et delectat poetae rei exprimendae ratio, sed quis quaeso, qui accuratius eam examinat, cum studio quaesitam atque excogitatam eam esse, non cognoscet? Multo facilius et pulchrius VIRGILIUS:

Prouehimur portu terraeque vrbesque recedunt. b)

Idem poeta, quum necessitatem, qua egestas ad artes colendas et studia variarum rerum tractanda conseruandae atque colendae suae ipsius causa commota est, vno verbo exprimere velit, ita dicit:

Labor omnia vicit

Improbis et duris vrguens in rebus egestas c)

a) de Raptu Prof. I. v. 188. 189.

b) Aeneid. III. 724

c) Georgicor. L. I. 145. sqq.

et Claudianus, eandem rem declarans;

Prouocet vt fegnes animos, rerumque remotas
Ingeniosa vias paullatim exploret *egeftas*. d)

Epitheton *urgens* egeftati magis conuenit quam id, quo Claudianus vtitur. *Ingeniosa* enim ea tunc demum quadam ratione fieri folet, fi omnibus rebus priuata non, nifi labore ac ftudio victum atque alimenta quaerere et conciliare fibi poteft. Quam recondite porro poeta maturi iudicii virorum, qui Stilichonis castra fequebantur, copiam defcribit!

Per castra, per vrbes,
Per populos *animi cunstantis libra cucurrit*. e)

Quum deinde Stilichonis laudes, quas vltra modum iamiam exaggerauerat, non omnes enarrare nec rite celebrare fe poffe, profiteri velit, ita incedit:

Singula complecti cuperem fed *densior* inftat
Gestorum *series laudumque fequentibus vndis*
Obruimur. f)

Eundemque grandiloquum, recondita quadam, res grauiter notandi, arte inftitutum fe fe praebet alio eiusdem carminis loco, vbi Stilichonem omnes, in quas peruenerit, regiones omnesque reges poteftati fuae fubieciffe eorumque feditiones compreffiffe, enarrat:

Ducis impetus vndas
Vincebat celeres et *pax a fonte profecta*
Cum Rheni crefcebat aquis. g)

Anda-

d) de Rapt. Proferp III. 30. 31.

e) de laudibus Stilichon. I, 74. 75.

f) de laud. Stilichon. I. 138-140.

g) de I, Stil. I, 200-202.

Audacius igitur Claudianum in condendis nouis atque abditis locutionibus et in efferendis sententiis figurisque exsultare, nimioque in iis studio aliquando versari, haec probent. Quam abundans vero in nitidis, grauibus et collustratis epithetis ille sit, ex quorum quidem dilectu multum ornamenti, grauitatis et maiestatis, saepius autem, si nimium accumulatur, odiosi aliquid ad carmina eius redundat, ex sequentibus locis vnusquisque cognoscet.

Dii, quibus in numerum vacui famulantur Auer-
 nū
 Vulgus iners, opibus quorum donatur auaris,
 Quidquid in orbe perit, quos Styx liuentibus ambit
 Interfusa vadis et quos fumantia torquens
 Aequora vorticibus Phlegethon perlustrat anhelis. h)

Quam copiosus, quam vehemens, quam grauis poeta in iis verbis est, quae rei definiendae naturam significant! *vulgus iners, opes auarae, liuentia vada, fumantia aequora*, omnia haec adeo apte dicta, adeo bene expressa sunt, vt, veluti ornamenta, omnem orationem distinguant; sed in duobus vltimis versibus amplo verborum modo adeo studuisse videtur, vt ipse non sentierit, quid satis esset. Eundem verborum, quae accommodata ad res, oculis et sensui bene subiiciendas, sunt, dilectum eandemque vim reperiemus in descriptione Siciliae:

Caput inde Pachyni
 Respuit Ionias praetentis rupibus iras.
 Hinc latrat Gaetula Thetis, Lilybaeaeque pulsat
 Brachia consurgens; hinc dedignata teneri
 Concutit obiectum rabies Tyrrhena Pelorum. i)

Cui

h) de Rapt. Proserp. l. 20-25.

i) l. 146-150. *Crusius* quoque Claudiani Siciliae descriptionem laudat p. 130. libri cit. — that of Sicily is immediately preceding, and they are both so beautiful

Cui loco illum statim adiungimus, in quo poeta causas, cur Aetna tot et tantos motus ederet, inquit.

Quo fonte ruit Vulcanius amnis?

Sine quod obiicibus discurrens ventus opertis

Offenso per saxa furit rimosa meatu,

Dum scrutatur iter, libertatemque reposcens

Putria multiuagis populatur flatibus antra. k)

Claudianus vero suauissimarum quoque descriptionum atque imaginum haud mediocris artifex est. Quaedam, quibus carmen suum exornauit, imagines mollem istam Virgilii suauitatem spirant atque elegantiam; quaedam vero luxurians poetae ingenium, quod nimium sibi indulget, produnt atque exhibent. In quibusdam porro argumentis cum tanta arte, ut omnia, in iis obuia, quam felicissime in vnum congesta, optime adumbrauerit; in aliis vero cum tanta ornatus vbertate versatus est, ut modum illius non modo non habuerit sed etiam in varia vitia inciderit. Antithesin imprimis amasse videtur poeta. Duo modo exempla exhibebo, quae vero, eum vitii illius obnoxium esse, extra omnem dubitationem ponent. Unum est illa de Aetna monte descriptio:

Aetneos apices solo cognoscere visu,

Non aditu tentare licet, pars caetera frondet

Arboribus; teritur nullo cultore cacumen.

Nunc vomit indigenas nimbos, piceaque grauatum

Foedat nube diem: nunc molibus astra laceffit

Terrificis, damnisque suis incendia nutrit.

Sed quamuis nimio feruens exuberet aestu

Scit

tiful - that I chose to present it in one view; sed antithesin, quam Claudianus in Aetnae descriptione affectat non percepisse vir acutissimus videtur.

k) l. 171-176.

Scit niuib. servare fidem, pariterque fauillis

Durescit glacies tanti secura vaporis,

Arcano defensa gelu, fumaque fideli

Lambit contiguas innoxia flamma pruinas. 1)

Quot novas res in hac Aetnae designatione oculis subiicit poeta, tot antitheses quoque cum anxietate quadam expromit m). Aliud vero idque dilucidius exemplum nobis praebet poema de laudibus Stilichonis, ubi omnes, quae singulis variisque modo hominibus communes esse solent, virtutes omniaque, quorum vnum iamiam homines excernere possit, magna ac praeclara, in vno Stilichone inesse grandiloque exponit, ita canens:

Etenim mortalibus ex quo
Tellus coepta coli, nunquam sincera bonorum
Sors vni concessa viro. quem vultus honestat,
Dedecorant mores: animus quem pulchrior ornat,
Corpus destituit. Bellis insignior ille,
Sed pacem foedat vitiis. hic publica felix,
Sed priuata minus. partitum singula quemque
Nobilitant, hunc forma decens, hunc robur in armis,
Hunc rigor, hunc pietas, illum sollertia iuris,
Hunc soboles castique tori, Sparguntur in omnes

In

1) I. 158-168.

m) Claudianus in descriptione Aetnae Virgilium quoque imprimis auctorem habuisse videtur. Varia enim in ea insunt, quae Virgilius iamiam secinit. Sed alio tempore vtriusque poetae imaginem inter se comparabo. Mons Aetna ad eas praeterea res pertinet, in quibus describendis omnium paene poetarum ingenia sese exercuerunt. Descriptionem illius inuenies in *Lucret.* de Rerum natura VI, 680-695, *Ouid.* Metamorph. V. 348. sqq. et *Virg.* Aeneid, III. 571-582.

In te mista fluunt et quae diuisa beatos
Efficiunt, collecta tenes, n)

Omnia, quae poeta in antithesi illa, non sine opera quaesita, effudit, ea in posterioribus, vt vidimus, versibus, cum ea natia facilitate repetit, quae tantum placet et delectat. Cur igitur antithesin, quam quia nimium exornare, polire atque illuminare omnem locum vellet? Sed in hoc quoque patrium illius ingenium sese declarat.

Nihilominus tamen picturae atque imagines quaedam in Claudiani carminibus obueniunt, quae non solum summam artem exprimunt, sed etiam iucunditate ac suauitate ipforum animum demulcent. Ad eas quidem referendam puto campi illius, in quem Venus Proserpinam deduxerat, descriptionem:

Forma loci superat flores: curuata tumore
Paruo planities, et mollibus edita cliuis
Creuerat in collem, viuo de pumice fontes
Roscida mobilibus lamebant gramina riuus.
Siluaque torrentes ramorum frigore soles
Temperat et medio brumam sibi vindicat aestu.

Haud procul inde lacus. —
Panditur et nemorum frondoso margine cinctus
Vicinis pallefcit aquis. admittit in altum
Cernentes oculos, et late peruius humor
Ducit inoffensos liquido sub gurgite visus,
Imaque perspicui prodit secreta profundis. o)

Et

n) de laud. Stilichon. I. 25-35.

o) de Rapt. Prof. II, 101. sqq.

Et quis doloris et metus, quibus Cereris, filiam explorantis, animus caperetur, descriptionem legat, qui non omnem suauitatem, omnemque vim, quae in ea inest, ipse percipiat? Omnia in ea pulcra, venusta et nitida sunt; non artis sed nativae cuiusdam elegantiae opus ea esse videtur. Qua quidem ratione adductus eam quoque describam.

Digreditur templis: sed nulla ruenti
 Mobilitas: tardos queritur non ire iugales.
 Immeritasque mouens alterno verberare pinnas
 Sicaniam quaerit, cum nec dum absconderit Iden:
 Cuncta pauet, speratque nihil: sic aestuat ales
 Quae teneros humili foetus commiserit orno
 Allatura cibos, et plurima cogitat absens:
 Ne fragilem ventus discusserit arbore nidum;
 Ne furtum pateant homini. neu praeda colubris.
 Ut domus excubiis incustodita remotis
 Et resupinati neglecto cardine postes,
 Flebilis et tacitae species apparuit aulae;
 Non exspectato respectu cladis, amictus
 Conscidit et fractas cum crine auellit aristas.
 Haeserunt lacrymae; non vox, non spiritus oris
 Redditur, atque imis vibrat tremor ossa medullis.
 Succidui titubant gressus foribusque reclusis
 Dum vacuas sedes et desolata pererrat
 Atria, semirutas confuso stamine telas.
 Atque interceptas agnoscit pectinis artes.
 Diuinus perit ille labor, spatiumque relictum
 Audax sacrilego supplebat Aranea textu.
 Nec deflet plangitque malum: tamen oscula telae
 Jigit et abrumpit mutas in fila querelas &c. p)

Omnia

Omnia tam bene a poeta designata sunt, ut ad animum ea quasi reuocare oculisque videre possimus.

Quod ad comparationes, quibus Claudianus usus est, attinet, eae paene omnes ad rem aptae sunt atque accommodatae sed ex Homero quoque plurimum petitae. Veneris Dearumque gressum describens, hanc comparationem ille profert:

Diuino semita gressu

Claruit. augurium qualis laturus iniquum
Praepes sanguineo dilabitur igne cometes
Prodigiale rubens. non illum nauita tuto,
Non impune vident populi: sed crine minaci
Nunciat aut ratibus ventos aut vrbibus hostes. q)

Ea vero auctorem poetarum principem habet Homerum.

Ὡς εἰπὼν, ὡτρυνε παρὸς μεμαυαν Ἀθηνῆν.

Βῆ δὲ κατ' οὐλύμποιο κερηνῶν αἰζᾶσα.

Ὅιον δ' ἄερα ἦκε Κρονίου παῖς ἀγκυλομήτεω,

Ἡ ναυτησι τερας ἢ ἐσρατῶ εὐρεῖ λαῶν

Λαμπρον, τοῦ δὲ τε πολλοὶ ἀπὸ σπινθήρες ἰενταί

Τῷ εἰκὴ ἦξεν ἐπὶ χθονὶ Πάλλας Ἀθηνῆ. r)

Eidem poetarum patri Claudianus nitidum illum locum, ubi Dearum cohortem, flores multifarii generis carpentem, cum examinibus comparat:

Varios tum caetera saltus

Inuasere cohors. Credas examina fundi

Hyblaeum ruptura thymum, cum cerea reges

Castra

q) L. I. p. 224 - 234.

r) Ιλ. Δ. 70. 599.

Castra mouent, fagique caua demissus ab aluo
Mellifer electis exercitus obstrepat herbis. s)
Et Homerus:

Ἐπεσσεύοντο δὲ λαοὶ
Ἦν τε ἔθνεα εἰσι μελισσῶν ἀδινῶν
Πέτρης ἐν γλαφυρῇ αἰεὶ νεὸν ἐρχομένων
Ποτρυδοὶ δὲ πετούνται ἐπ' ἀνθρώποις ἐαρινόισιν
Ἄι μὲν τ' ἐνθάδε ἄλλως πεποτηγὰν αἰ δὲ τε ἐνθάδε &c. t)

Unum modo, quod nisi nouitate, dignitate tamen et venustate, quam
Claudianus in elaborando dedit, placet, et mouet, exemplum adponam.
Est vero hoc de Plutone:

Ille, velut stabuli decus armentique iuuenecam
Cum leo possedit, nudataque viscera fodit
Unguibus et rabiem totos exegit in armos
Stat crassa turpis sanie notosque cubarum
Excutit et viles pastorum despicit iras. u)

Homerus eadem comparatione usus est de Menelao:

Τὸν δ' ὥς οὖν ἐνοήσεν ἄρῃ Φίλος Μενελάος
Ἐρχομένον, προπαροῖδεν ὄμιλον μακρὰ βιβώντα
Ὡς τε λεῶν ἔχαρῃ μεγάλῃ ἐπὶ σώματι κυρσᾶς
Εὐρων ἢ ἐλαφὸν κερᾶν ἢ ἄγριον αἶγα
Πεινῶν. μαλὰ γὰρ τε κατέσθιει, εἶπερ ἂν αὐτῶν
Σευώνται ταχέες τε κύνες θαλεροὶ τ' αἰζῆοι
Ὡς ἔχαρῃ Μενελάος. v)

s) L. II. 123-127.
t) Il. B. 87. 199.
u) de Rapt. Prof. II. 209-213.
v) Il. F. 21. 199.

Quam-

Quamuis vero omnes paene ex Homero hauserit comparationes, in elaborandis tamen iis atque exornandis artificis instar, qui antiquae alicui rei nouam formam, temporis gustui accommodatam, arte iniungere velit, versatus est. Poliuuit, ornauit, atque aliquando quoque amplificauit.

Sed nunc quoque pauca de comparatione, quam inter Claudianum et Virgilium reliquosque poetas institui, proferenda mihi sunt. Virgilium sane inter omnes maxime imitatus est poeta noster. Ex illius enim imitatione non solum multa epitheta sed etiam locutiones et pigmenta quoque posita in carminibus eius videmus. Claudianus, ut sententiam meam quibusdam exemplis constituam, dicit *pallentia infernorum castra*, Virgilius, *pallentes umbrae Erebi* x), ille *dubiae urbes* et hic *dubium coelum* y), *draconum*, ille, *sinuosa membra* et hic, *anguis flexus sinuosos* z), Virgilius porro, *Neptunus cauum conuersa cuspide montem impulit in latus*, et Claudianus, *trifida Neptunus cuspide montes impulit aduersos* a), hic deinde *tremulis vibrauit in undis ardor* et ille, *splendet tremulo sub lumine pontus* b). Sed haec minima adhuc sunt, in quibus Maronem velut exemplum sibi proposuit poeta; totos quoque ex illo locos ad usum suum eum pulcherrime transtulisse, videbimus. Virgilius, Aeneae, in Delum ab Apolline delati atque augurium poscentis narrationem describens, haec posuit:

Da, pater, augurium atque animis illabere nostris.

Vix ea fatus eram, tremuere omnia visa repente

Liminaque laurusque Dei totusque moueri

Mons circum, et mugire adytis cortina reclusis. c)

Quo

x) de Rapt. Proserp. I. 41.

y) de Rapt. Proserp. I. 157. et Georg. I. 252.

z) de R. Proserp. I. 180. et Georg. I. 244.

a) de Raptu Prof. II. 181. et Aen. I. 85.

b) de R. Prof. II. 2. et Aen. VII, 9, 10.

c) Aeneid. III. 91, sqq.

Quo quidem loco sic usus est Claudianus:

Jam mihi cernuntur trepidis delubra moueri

Sedibus — — — — —

— — — — — iam magnus ab imis

Auditur fremitus terris templumque remugit. d)

Si quis vtrumque locum inter se comparabit, ille Claudiani quoque ingenium et studium, res non solum accuratius pingendi sed etiam exaggerandi, cognoscet. Claudianus porro in descriptione Siciliae narrat:

Trinacria quondam

Italiae pars vna fuit; sed pontus et aestus

Mutauere situm. rupit confinia Nereus

Victor et abscissos interluit aequore montes. e)

et Virgilius eandem rem exhibens:

Haec loca vi quondam et vasta conuulsa ruina

Diffiluisse ferunt: cum protinus vtrique tellus

Una foret, venit medio vi Pontus et vndis

Hesperium Siculo latus abscidit aruaque et vrbes

Litore diductas angusto interluit aestu. f)

Quem quidem locum Virgilio debere Claudianum, quis non videat? sed quis vero venustam, pulcram et gracilem Virgilii descriptionem quoque non anteferat?

Pictura deinde, quam Claudianus de Proserpinae munere, matri reddendo, delincauit, quamuis ei propria sit atque ea ex imitatione scuti Homeriani modo efficta ab eo esse videatur; multa tamen in ea occurrunt, quae ex Virgilio petiit poeta. Quinque enim plagas, quas Proserpinam in opere illo expressisse fingit, ille sic adumbravit:

Addi

d) de R. Prof. I. 7-10.

e) de R. Prof. I. 140-143.

f) Aen. III. 414-419.

Addit quinque plagas. Medium sub temine rubro
 Obsessam feruore notat. squalebat adustus
 Limes et assiduo sitiebant stamina sole.
 Vitales vtrinque duas; quas mitis oberrat
 Temperies, habitanda viris, tum fine supremo
 Torpentes traxit geminas brumaeque perenni
 Foedat et aeterno contristat frigore telas. g)
 Sed eamque paene plagarum imaginem nobis iamiam reliquit Musa Ma-
 ronis:

Quinque tenent coelum zonae; quarum vna corusco
 Semper sole rubens et torrida semper ab igni:
 Quam circum extremae dextra laeuaque trahuntur,
 Caerulea glacie concretae atque imbribus atris.
 Has inter, mediamque, duae mortalibus aegris
 Munere concessae diuum. h)

Hic locus luculentissimum nobis testimonium est, Claudianum inter omnes Romanorum poetas imprimis Virgilium imitandum sibi proposuisse. OVIDIUS i) enim similem plagarum nobis praebet descriptionem sed a Claudiani opere adeo diuersam, ut hunc eam in mente non habuisse, certe dicere possimus. Quin? quod alia in eadem poetae imagine occurrunt, quae ex Virgilio translata videntur:

Filaeque mentitos iamiam caelantia fluctus
 Arte tument. Credas illidi cautibus algam
 Et raucum bibulis inferpere murmur arenis. k)

Omnia,

g) de Rapt. Proserp. II. 257-263.

h) Georgicor. I. 233. sqq.

i) Metamorph. I. 45. sqq.

k) de Raptu Prof. II. 254-256.

Omnia, quae Claudianus his versibus quam optime exprimit, ea iisdem
paene verbis a Virgilio designata habemus: Unda, illa canit,

Canens raucum per leuia murmur

Saxa ciet: l)

et paullo post:

quique paludis

Collectum humorem bibula deducit arena. m)

Eundem Virgilii imitatore[m] cognoscimus in oratione, quam Iouem in
Deorum concilio habuisse narrat n). Si quis eam cum Virgilii (Georg. I.
120-159.) loco conferat, is quoque, omnem sermonem non nisi illius
loci imitationem esse, perspiciet. Multa sane exempla proferre adhuc pos-
sem, quae Claudiani studium, Virgilium imitandi, produnt; sed GESNE-
RUS iamiam multa notauit et, quod ad me attinet, demonstrare modo vo-
lui rationem quam vtriusque poetae comparandi inibo. Tunc quoque
ocasio mihi erit, varias vtriusque imagines, quae eandem rem subiici-
unt, inter se conferendi et diiudicandi, quis eorum feliciori ingenio in
delineandis iis versatus sit? Ad reliqua vero, quae dicenda mihi sunt,
iamiam transibo.

STATIVM quoque multis in locis ante oculos habuisse videtur poe-
ta. Carminis enim ingressus

Dii, quibus in numerum vacui samulantur Avernī

Vulgus iners, opibus quorum donatur avaris

Quidquid in orbe perit, quos Styx liuentibus ambit

Interfusa vadis. o)

multum similis cum alio STATII loco habet:

Di

l) Georg. I. 109.

m) Georg. I. 114.

n) de Raptu Prof. III. 21-65.

o) de Raptu Prof. I. 20. sqq.

Di fontes animas, angustaque Tartara poenis
 Qui regitis, tuque Styx umbrifero liuida fundo
 Quam video. p)

Sed notandum est, Claudianum; quanto inferior Virgilio in adumbrandis iisdem rebus est, tanto superiorem esse STATIO, si vterque in vnam eandemque rem incidunt. Quod si enim quasdam vtriusque picturas siue descriptiones inter se comparamus, multo plus redundantis inueniemus in STATIO eumque maiori ornandi atque accumulandi res studio laborare videbimus. Exemplum nobis sit Mercurii descriptio. Claudianus eam ita refert:

Cyllenius adstitit ales

Somniferam quatiens virgam, tectusque galero. q)

et Statius:

Paret Atlantiades dictis genitoris, et inde

Summa pedum propere plantaribus illigat alis.

Obnubitque comas, et temperat astra galero.

Tum dextrae virgam inferuit, qua pellere dulces

Aut suadere iterum somnos — — —

— — — — — Affuerat. r)

Quae Statius prolixè atque anxie hoc loco exponit, ea omnia paucis iisque grauissimis verbis contemplanda nobis dat Claudianus. Eademque ratione diuersum poetarum ingenium cognoscimus in variis, quas de infernis carminibus ipsorum inferuerunt, descriptionibus s). Sed ea, quae de conuocato omnium Deorum concilio Claudianus nobis dat, narratio paene tota ex Statii imitatione effecta ac posita mihi videtur t).

Hanc

p) Thebaid. I. 56. sqq.

q) de Rapt. Prof. I. 77. 78.

r) Thebaid. I. 303-308.

s) Thebaid. II. ab initio.

t) de Rapt. Prof. III. ab init. Thebaid. I. 200. sqq.

Hanc igitur viam, comparandi poetam nostrum cum reliquis Romanorum poeti^s, si locus et tempus erit, vberius de eo disputandi, viam instituam. Sed quum ille ex Alexandrina schola egressus fuerit gustumque suum ex Alexandrinis poetis formauerit et poliuerit, necesse quoque erit, hos consulam atque, quid poeta ex iis hauserit, inquiram. Carmina quoque illius, CALLIMACHI, MOSCHI aliorumque cultorem produnt. Unum modo locum indicabo, quem poetam ex Moscho in carmen suum transtulisse plane non dubium est. Ille est iucunda Dearum, in campo ludentium, imago:

Varios tum caetera saltus
Inuasere cohors ———
Pratorum spoliatur honos. Haec lilia fuscis
Intexit violis: hunc mollis amaracus ornat:
Haec graditur stellata rosis: haec alba ligustris
Te quoque flebilibus moerens. Hyacinthe, figuris,
Narcissumque metunt. ———

Aestuatur ante alias auido feruore legendi
Frugiferae spes vna Deae. nunc vimine texto
Ridentes calathos spoliis agrestibus implet,
Nunc sociat flores seseque ignora coronat. n)

MOSCHUS vero eandem picturam nobis exhibet in Idyllo, *Europa* inscripto:

‘Αἰ δ’ ἐπεὶ οὖν λειμῶνας ἐσηλυθὼν ἀνθεμόεντας
Ἀλλὰ ἐπ’ ἄλλοιοισι τοτ’ ἀνθεσι θυμὸν ἔτερπον
Τῶν ἢ μὲν Ναρκισσοῦ ἐϋπνοῦν, ἢ δ’ ὑακινθῶν

H

n) de Rapt. Prof. II. 123. sqq.

Ἡ δ' ἰον, ἥ δ' ἐρπύλλον ἐπαινυτο. πολλὰ δ' ἐράζε
Δειμωνων ἐαροτροφῶν πιπτεσκε πετῆλα.

Ἄι δ' αὖτε ξανθοιο κροκου θυοεσσαν ἐΐειρην
Δρεπτον ἐριδμαινουσαι. ἄταρ μεση ἐστὶ ἀνάσσα

Ἀγλαΐην πυρσυιο ῥόδου χεῖρεςσι λεγουσα,

Ὅια περ ἐν χαριτεσσι διεπρεπεν Ἀφρογενεια. v)

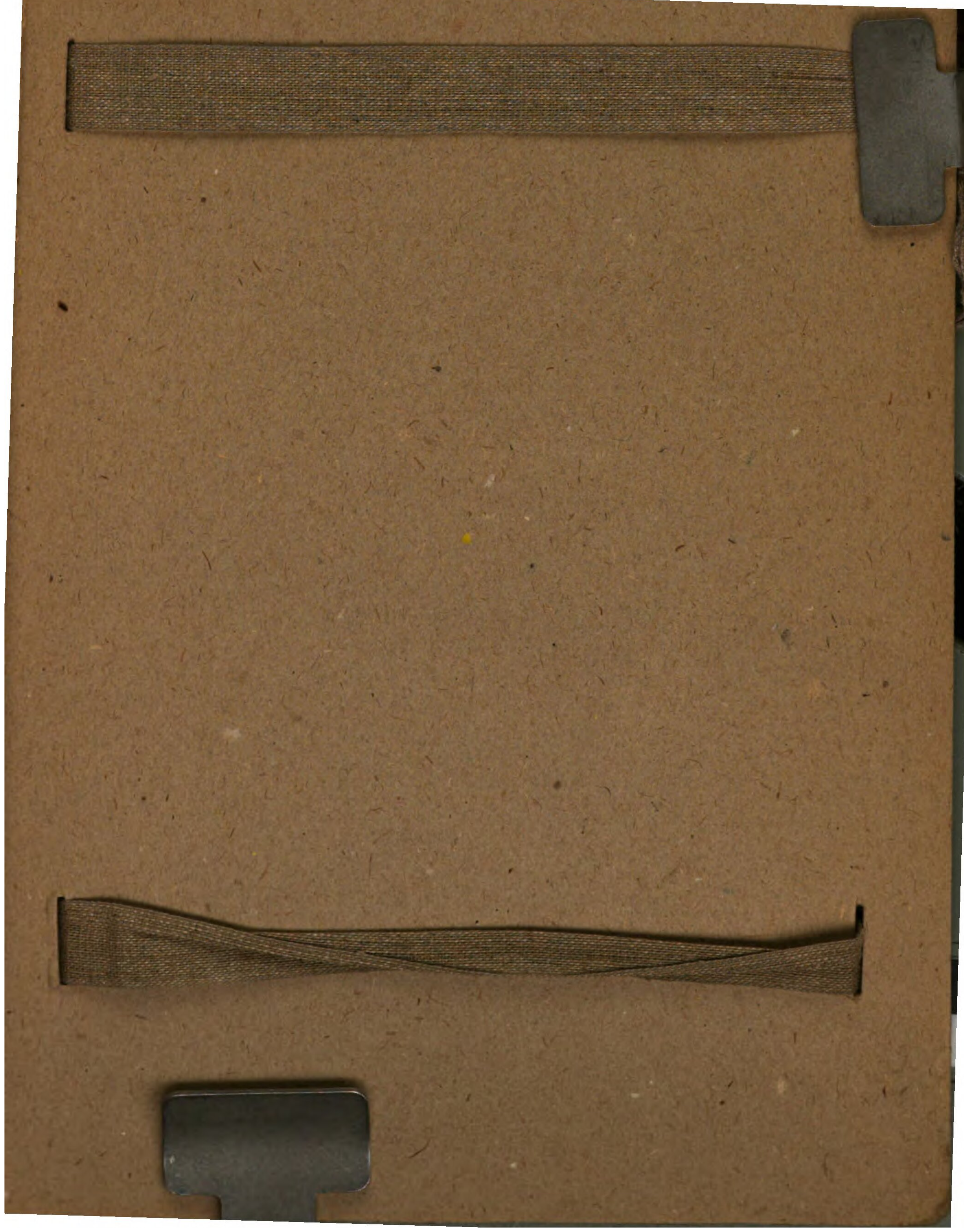
Quam quidem fictionem, dulcem sane et iucundam et Moschus et Claudianus eodem quasi loco, eodem tempore exponunt. Moschus enim narrat, Europam una cum sociis in campum sese contulisse et, in floribus discernendis intentam, Jouis artificio raptam fuisse eandemque raptum Proserpinae describendi atque exhibendi, rationem sequutus est CLAUDIANUS.

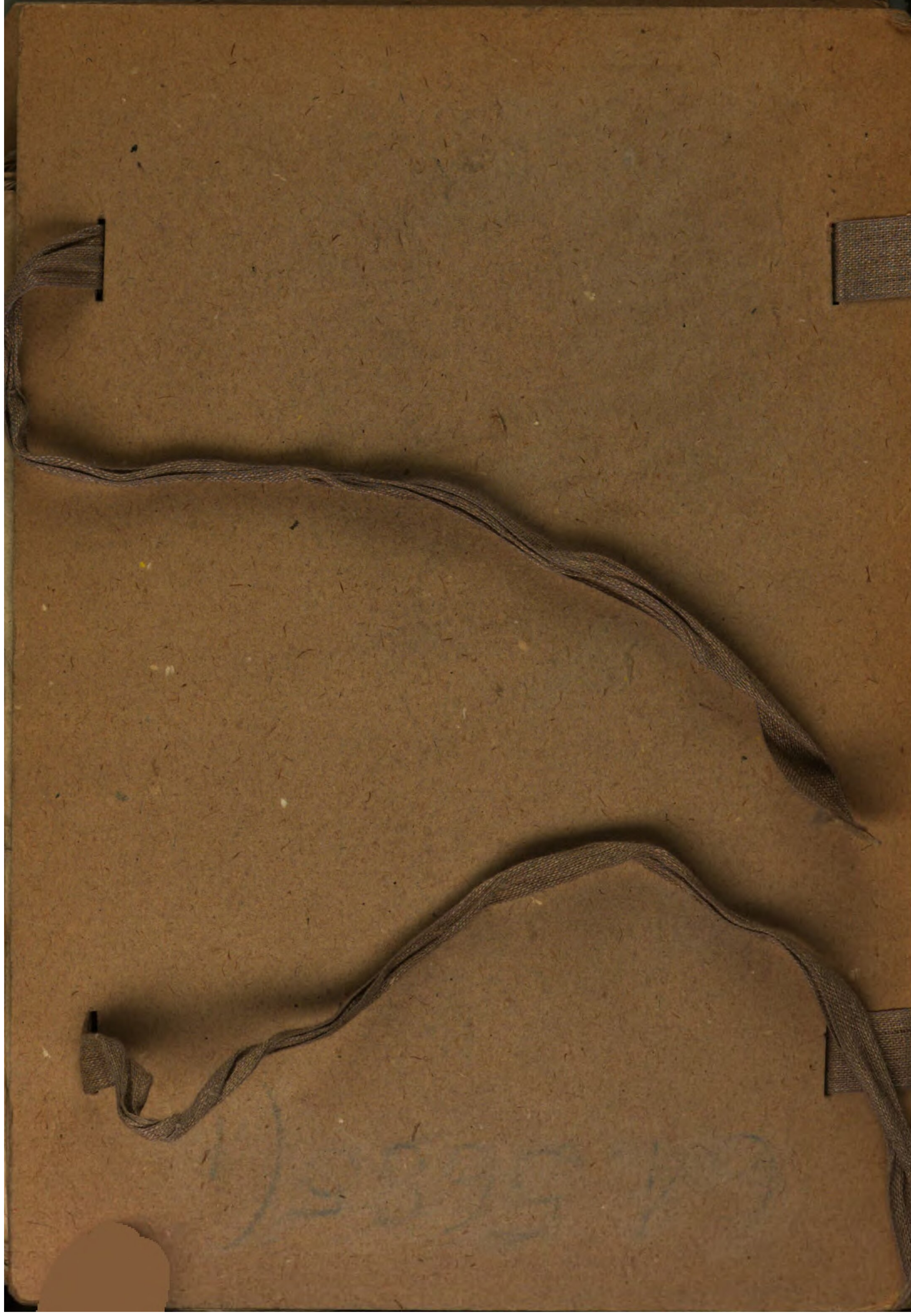
v) Idyll. Europ. 63 - 71.

x

VIII. 91

Walch, Bernhard Georg,

Uberioris Commentationis De Claudiani Carmine, De Raptu Proserpinae
Inscripto Specimen

Goettingae 1770

4 A.lat.a. 77

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10217032-5

VD18 1533712